

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

Усыртылган китеп

Китеп

4
491.99-8
u-82.

1902.

04 MAY 2010

12 FEB 2013

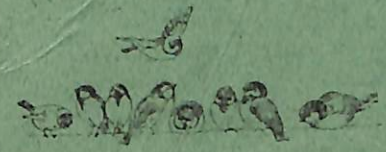
ՅՈՒՆ. ԱՐԵՐԱ

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

(Պատկերներով և բերականական վարժություններով զբաղող
աշխատությունների համար)

ՔԻՆԸ 30 ԿՈՊԵԿ

ԱՆԷՔՍԱՆԴՐԱԳՈՂ

Ման Սահլիանի և Սահպանիանի

1902

491.99-8
4-82

12 0 FEB 2013

12 0 FEB 2013

7902

APM.
3-26792

3-26792

491.99-8

ՅՈՎՏ. ԱՐԱՐԱՋՆԵՆ

Ա-82

204

Մ Ա Յ Ր Ե Ն Ի Լ Ե Զ Ո Ւ

Ե Ր Կ Ր Ո Ր Դ Տ Ա Ր Ի

(Պատկերներով եւ քերականական վարժութիւններով զբաղող աշխատութիւնների համար)

Գ Ի Ն Ը 30 Կ Ո Պ Ե Կ

ՊԿՅ. № 38363

ԱՆԷՔՍԱՆԴՐԱԳՕԼ.
Տպարան Սանդեանի եւ Սեփանեանի
1902

1982

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

1. ԺՈՅԼ ԱՇԱԿԵՐՏԸ

«Այսօր չեմ ուզում դասի գնալ. լաւ է՝ գնամ խաղալու. — վճուեց մի փոքրիկ մանուկ և վազեց դէպի դաշտ:

Բայց շուտով նա մենակ ձանձրացաւ: Չորս կողմը նայեց և տեսաւ, որ մեղուն թռչկոտում է ծաղիկից ծաղիկ:

— Մեղուն, մեղուն, — կանչեց մանուկը. — արի, մի քիչ խաղանք:

— Չէ, — պատասխանեց մեղուն. — ես քեզ նման ծայլ չեմ, որ պորձս թողած, խաղն սկսեմ. խաղն մենակ:

Գրանից յետոյ մանուկը տեսաւ մի փոքրիկ թռչուն, որ կաուցով խոտ էր կրում իւր բունը:

— Սիրուն թռչնակ, — տապ նրան երեխան. — մի քիչ շխաղանք:

— Ի՞նչ ես ասում, ծնյլ տղայ, — բարկացաւ թռչնակը. — ես ժամանակ ունիմ խաղալու. ես դեռ պէտք է մծեղներ որոսմ՝ ձագերիս կերակրեմ, բուրդ փետուր հաւարեմ՝ բունս փափկացնեմ:

Մանուկը մտածմունքի մէջ ընկաւ: Մտածեց, մտածեց և վազեց դպրոց:

Ի՞նչ մտածեց մանուկը:

Дозволено цензурою. 13-го декабря 1902 года, гор. Тифлисъ.

40719-63

2. ՏԻՈՒՐ ԵՐԵՆԱՅ

Երբ՝ որ ծագեցաւ պայծառ արեգակ,
 Աքլար, աղաւնի, հաւ ու ծիծեռնակ,
 Զի, ոչխար, գառնուկ, այծ, ուլ, հորթ ու կով
 Գնացին իրանց գործին շտապով:

Միայն ծոյլ տղան չգնաց դպրոց,
 Գիրքը շարտեց ու փախաւ փողոց,
 Իրիկուն ամենք լետ դարձան ուրախ,
 Միայն տղան էր արտուժ, գլխակախ:

3. ԶԱՆԱՍԻՐ ՄԱՆՈՒԿԻ

Ջանասէր մանուկը լուսամուտի առաջ նստած՝ իւր գասերն էր սովորում, իսկ փայլուն արիւր նրան դուրս էր հրաւիրում, ասելով.

— Սիրուն երեխայ, բաւական չէ կարգաս, դուրս արի, մի քիչ էլ խաղա:

— Ո՛չ, պայծառ արի, ես դեռ չեմ կարող խաղալ. պէտք է գասերս պատրաստեմ:

Մանուկը կարգում ու գրում էր. յանկարծ մի փոքրիկ թռչնակ թրթռալով եկաւ, լուսամուտի առաջ նստեց և ծըլվրլալով ասաց.

— Սիրուն երեխայ, հերիք է, որքան զրեցիր. դուրս արի, խաղա, ուրախացիր:

— Ոչ, սիրուն թռչնակ, — պատասխանեց մանուկը. — ես դեռ չեմ կարող խաղալ. պէտք է գասերս լաւ պատրաստեմ:

Մանուկը շարունակում էր գրել ու կարդալ, իսկ պարտեղի միջից կարմիր կեռասը կարծես ասում էր նրան.

— Սիրուն մանկիկ, բաւական չէ աշխատես. դուրս արի, հասած պտուղներս կեր, կշտացիր:

Իսկ մանուկը մտածում է. «Ի՛նչ ախորժակով կեռաս ուտեմ, քանի որ գասերս դեռ չեմ սովորել»:

Մանուկը գործը վերջացրեց, գրքերը հաւաքեց, ուրախ-ուրախ դուրս վազեց և համարձակ կանչեց.

— Այն սով էր ինձ հրաւիրում. եկէք, ես պատրաստ եմ:

Այժմ արեւը նրա համար աւելի պայծառ էր փայլում, թռչնակն աւելի քաղցր էր երգում, իսկ կեռասը նրան անշափ համեղ էր թւում:

Ինչ՞ու:

4. ՀՐԱԻԷՐ

Հաւը խօսեցաւ, օրը բացուեցաւ,
 Արեւն էլ վաղուց ելաւ, բարձրացաւ.
 Խելօք մանուկներ, շուտ հագնուեցէք,
 Ծուտով դասատուն դուք հաւաքուեցէք:

Մարդ և անասուն, գաղան և թռչուն,
 Ամենքն էլ իրանց գործին են գնում.
 Մըջիւնը բերնով կերակուր տանում,
 Մեղուն ծաղկեցը հիւթեր է ծծում:

Գաշտը գոյնզգոյն ծաղկով զարգարուած,
 Մարգագետինը կանաչ հագնուած.
 Անտառը ձմեռուայ քնից արթնացած,
 Իւր տերեւները շարժում է կամաց:

Ձկնորսներն իրանց ուռկանն են քաշում,
 Հնձողներն իրանց մանգաղը շարժում.
 Գուք էլ, մանուկներ, ձեր գրքերն առէք.
 Աստուած ծուլութիւն չի սիրում երբէք:

ԳՐԵԻՈՐ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1. Գրեցէք այն բոլոր առարկաների անունները, որոնք դուք տեսնում էք դաստան մէջ: Իւրաքանչիւր բառից յետոյ վերջակէտ գրէք: Սկիզբը և վերջակէտից յետոյ զլսատառ գրեցէք:

Օրինակ:— Սեղան: Աթոռ: Գիրք...

2. Արտագրեցէք «Տ լ ու ը և ը և ի ա յ» ստանալորից բոլոր շնչաւոր առարկաների անուններն իրանց սկզբնական ձևով:

Օրինակ:— Արլար: Աղանի: Հաւ...

3. Արտագրեցէք «Տ ա ն ա ս է ը մ ա ն ու կ ը» յօդուածից բոլոր անշունչ առարկաների անուններն իրանց սկզբնական ձևով:

Օրինակ:— Լուսամուտ: Դաս: Արև...

4. Գրեցէք առանձին-առանձին շնչաւոր և անշունչ առարկաների անունները:

Թռչուն: Բու: Բայ: Թաշկինակ: Բար: Կատու: Չի: Բաղ: Թել: Կով: Գիւղ: Գայլ: Ծանծ: Թողթ: Կտունկ: Հաւ: Սեղան: Ծուն: Գիրք: Բանայի: Պատահան: Սննուակ: Գետ: Աշակերտ: Աթոռ: Կեռաս: Մատ: Գրու: Գիւղացի: Բաղաքացի:

5. ՀԱՅՐԸ ԵՒ ՈՐԳԻԵՐԸ

Մի մարդ երկու սրբի ունէր — մեծը տաներկու տարեկան էր, իսկ փոքրը՝ տասը: Մի անգամ հարեաններն ասացին, թէ նրա սրգիքը ծիծաղել են մի պառաւ կնոջ վրայ: Հայրը խիտ յանդիմանեց նրանց և երեխաները խոտաղան ուղղուել: Բայց մի քանի ժամանակից յետոյ մանուկները մուռացան իրանց խոտաղմը և, մի ծերունու պատահելով, սկսեցին ծաղրել նրան: Այս բանն էլ հօր ակամջին հասաւ:

Միւս օրը հօր տօնն էր: Որդիքը եկան շնորհաւորելու և առաջու թիւն ու երկար կեանք մաղթեցին նրան:

— Չաւակնի՛րս, — ասաց հայրը, — ես չեմ ցանկանում երկար ապրել. վախենում եմ, որ երբ ծերանամ, շար մանուկները ծիծաղեն ինձ վրայ:

Երեխաները հասկացան, թէ ինչ է ուղում ասել հայրը և սաստիկ ամօթից չզիտէին, ինչ անէն: Այն օրից նրանք այլևս չէին ծիծաղում ծերունիների վրայ:

6. ԳԻՒՂԻ ԳՐԱԳԷՏԸ

Իւր որդուց մայրը	Տղան ինչ է գրել,
Նամակ ստացաւ,	Պէտք է իմանար,
Կարօտած սիրտը	Բայց նրա տանն էլ
Վեր ու վար եղաւ:	Կարգացող չկար:
Որդին հեռու էր,	Գուրս եկաւ փողոց,
Օտար քաղաքում,	Մի քարի նստեց,
Ծառայում մի տան,	Գիւղի տէրտէրի
Գպրոցում սովորում:	Որդուն հանդիպեց:
Նայում է թղթին,	Եւ նրան կանչեց.
Սիրուն նշաններ,	— Տէրտէրի՛ տղայ,
Բայց այդ գրերի	«Մօտս եկ, ապրես,
Միտքը չգիտէր:	«Այս թուղթը կարգա՛»:

7. ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ

Գիւղացին եօթը սրբի ունէր: Հայրը միշտ պատուիրում էր նրանց, որ հաշտ ապրեն միմեանց հետ, բայց եղբայրները չէին կատարում հօր պատուէրը և իրանց օրը կոտուլ էին անցկացնում:

Մի անգամ էլ հայրը հրամայեց մի ցախաւել բերել և ասաց սրբոցը. — Չեղանից ով որ կտորէ այս ցախաւելը, հարիւր մանէթ կըստանայ ինձանից:

Եղբայրները շատ շարշարուեցին, բայց չկարողացան կտորել: Այն ժամանակ հայրը քանդեց ցախաւելի կապերը և բոլոր ճիւղտները ջոկ-ջոկ կտորատեց:

— Տեսէք, — ասաց նա սրբոցը. — թող այս ցախաւելը ձեզ օրինակ լինի. եթէ դուք հաշտ ապրէք, ձեզ ոչ ոք չի կարողանայ յաղթել.

իսկ եթէ իրար հետ կռուէք և միմեանց հակառակ լինիք, ձեզ ամեն մարդ էլ հեշտութեամբ ջոկ-ջոկ կը լռոյնչայնէ:

8. ՈՐԲԻ ՊԱՀԱՆՋԸ

Որք եմ անտուն, անպաշտպան,
Տուէք խնդրեմ ապաստան,
Տուէք անունդ և ուսում,
Ես մարդ դառնալ եմ ուզում:

Ձեմ ցանկանում շրջել գուր,
Անգործ ընկնել դռնէ-դուռ,
Զրի մուրալ ու ապրել,
Ողորմութեան սովորել:

Առէք ձեզ մօտ որդեգիր,
Տուէք ձեռքս արհեստ, գիր,
Լինեմ խելօք ու ազնիւ,
Վալելեմ միշտ սէր, պատիւ:

ԳՐԱԴՐ ՎԱՐՓՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

5. Արտագրեցէք հետևեալ բառերը և դակի և յոգնակի թուով:

Հաւ — հաւեր: Օր — օրեր: Գործ — գործ...: Դաշտ — դաշտ...:
Քար — քար...: Գոյն — գոյն...: Քոյր — քոյր...: Սար — սար...: Բազ —
բազ...: Խոտ — խոտ...: Ցանց — ցանց...: Խաչ — խաչ...: Գիւղ —
գիւղ...: Ամպ — ամպ...: Գունդ — գնդեր: Թողթ — ...: Տուն — ...:
Գիրք — ...: Միրգ — ...: Մանուկ — մանուկներ: Թոշուն — թոշուն...:
Բերան — քերան...: Մեղու — մեղու...: Ծաղիկ — ծաղիկ...:

6. Արտագրեցէք «է ա յ ը ը և ո ը դ ի ք ը» յօդուածից բոլոր դոյական անուններն իրանց սկզբնական ձևով:

Օ ը ի ն ա կ: — Հայր: Ուրի: Մարդ:

7. Արտագրեցէք հետևեալ նախադասութիւնները և փակագծերի մէջ հարցեր աւելացրէք: Հարցերի տակ դիժ քաշեցէք:

Կովը (ո՞վ) բառաչում է: Արևը (ի՞նչը) ծագեց: Աշակերտը (...) խաղում է: Անձրևը (...) է գալիս: Սազը (...) լողում է: Արծիւը (...) թռչում է: Սոխակը (...) երգում է: Օձը (...) սողում է: Ծառը (...) ծաղկեց:

9. Վ Ա Տ Ը Ն Կ Ե Ր

Հայրը տեսաւ, որ իւր որդին վատ ընկերներէ հետ է ման գալիս: — Զաւանիս, — ասաց նրան. — հեռու կաց դրանցից. դրանք քեզ կը փշայնեն:

— Ո՛չ, հայրիկ, — պատասխանեց մանուկը. — Տիրտ է, իմ ընկերները վատ են, բայց ես կաշխատեմ նրանց ուղղել:

Հայրը վեր առաւ մի կողով, որտեղ միքանի փշացած խնձորներ կային, և նրանց մէջ մի գեղեցիկ կարմիր խնձոր և մի մաքուր քար գնելով, ասաց որդուն:

— Թող որանք մնան այստեղ, տեսնենք՝ ինչ կը լինի:

Երեք օրից յետոյ հայրը որդուն բերեց կողովի մօտ: Նայեցին և ինչ տեսան: Գեղեցիկ, կարմիր խնձորն էլ արդէն սկսել էր նեխուել, փշանալ, իսկ քարն, իհարկէ, ամենին չէր փոխուել:

— Տեսնում ես, — ասաց հայրը որդուն. — եթէ դու էլ այս քարի նման պինդ ես, ես քեզ չեմ արգելիլ վատ մարդկանց հետ ընկնել. իսկ եթէ թոյլ ես, ինչպէս այս խնձորը, այն ժամանակ ինքդ էլ կը փշանաս վատ ընկերների մէջ:

10. Գ Ի Ր

Կարգան, այ իմ խելօք մանուկ,
Կարգան, գրի՛ր դու ամեն օր.
Գիր կարգողի խելքն է կարուկ,
Միտքը — պայծառ ու լուսաւոր:

Գիր կարգալով՝ դու աշխարհիս
 Կըճանաչես չարն ու բարին.
 Ա՛յ է խնդում, ո՛վ է լալիս,
 Ա՛յ է զրկում խեղճ թշուառին:

Գու կիմանաս, ինչո՞ւ մարդիկ
 Պէտք է ապրեն իրար համար.
 Ի՞նչ է մարդկանց ցաւն ու կարեք,
 Ի՞նչ է լոյսը, ինչ է խաւար:

Կարգան, դու իմ խելո՞ք մանուկ,
 Կարգան, գրիր դու ամեն օր,
 Գիր կարգողի խելքն է կարուկ,
 Միտքը — սպաճաւ ու լուսաւոր:

11. ՈՐԳԻՒԱԿԱՆ ՍԷՐ

Մի երեխայ, փոփոցի միջով վազելիս, ընկաւ կառքի տակ.
 անին անցաւ նրա ոտի վրայով և ջարդեց: Խեղճ երեխային վերցրին
 և տուն տարան: Նրա մայրը տանը հիւանդ պարկած էր և հէնց որ
 լսեց որդու լացուկոծը, վախից ուշաթափուեց:

Երեխան իսկոյն կարեց ձայնը և մինչդեռ ուզում ու կապում
 էին ոտը, նա ամենին ձայն չհանեց:

— Միթէ դու ցաւ չես զգում, — հարցրեց նրան վերջապէս բժիշկը:

— Օ՛ճ, սաստիկ, — հառաչեց մանուկը. — բայց ես չեմ ուզում, որ
 մայրիկս իմանայ այդ. նա շատ կը վշտանայ:

12. ՕՐՕՐՈՅԻ ԵՐԳ

Արի, իմ սօխակ, թող պարտեզ, մէրին,
 Տագերով քուն բեր տղիս աչերին.

Բայց նա լալիս է, դու, սօխակ, մի գալ.
 Իմ որդին չուզէ տիրացու դառնալ:

Ե՛կ, արեղածագ, թող արտ ու արօտ,
 Օրօքէ տղիս, քնի է կարօտ.
 Բայց նա լալիս է, դու, ձագո՞ւկ, մի գալ.
 Իմ որդին չուզէ արեղալ դառնալ:

Թո՞ղ դու, տատրակիկ, քո ձագն ու բուճը,
 Վուժուլով տղիս բեր անուշ քունը.
 Բայց նա լալիս է, տատրակիկ, մի գալ.
 Իմ որդին չուզէ սգաւոր դառնալ:

Կաչաղակ ճարպիկ, գող, արծաթասէր,
 Շահի զրուցով սրգուս քունը բեր.
 Բայց նա լալիս է, կաչաղակ, մի գալ.
 Իմ որդին չուզէ սովազար դառնալ:

Թող որդ արի, քաջասիրտ բազէ,
 Քո երգը գուցէ իմ որդին կուզէ:
 Բազէն որ եկաւ, սրդիս լւեցաւ,
 Ռազմի երգերի ձայնով քնեցաւ:

ԳՐԵՒՈՐ ՎԱՐԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

8. Արտագրեցէք «Վ ա ա ը ն կ կ ը» յօդուածից թէ շնչաւոր և թէ ան-
 շունչ առարկաների անունները եզակի և յոգնակի թուով:

Օ ը ի ն ա կ. — Եզակի թ. — Ընկեր: Հայր: Որդի:

Յոգնակի թ. — Ընկերներ: Հայրեր: Որդիներ:

9. Գրեցէք ձեզանից միքանի փոքրիկ նախադասութիւններ եղակի թուով: Իւրաքանչիւր նախադասութիւնից յետոյ վերջակէս գրէք: Վերջակէտից յետոյ գլխատառ գրեցէք:

Օր ի ն ա կ: — Ընկերս նկատ: Ծիտը ծըլվըլում է:

10. Արտագրեցէ՛ք միենոյնը յոգնակի թուով:

Օր ի ն ա կ: — Ընկերներս նկան:

11. Արտագրեցէ՛ք և հարցերին յարմար բառեր աւելացրէք:

Մանուկը (ո՞վ) պատասխանեց: Ասողը (ի՞նչը) փայլում է: (ո՞վ) նկատ: (ի՞նչը) ընկատ: (ո՞վ) ցովորեցնում է: (ո՞վ) երգում է: (ի՞նչը) պայծառ է: (ո՞վ) վերադարձաւ: (ո՞վ) կծում է: (ի՞նչը) մաքուր է:

13. Հ Ր Ա Յ Ա Լ Ի Դ Ո Ց

Երկու աղախին, Աննան ու Կատարինէն, քաղաք էին գնում: Նրանցից ամեն մէկը մի կողով խնձոր էր տանում: Աննան շարունակ արանջում էր ու հառաչում, իսկ Կատարինէն ծիծաղում ու կատակներ էր անում:

— Աս, խնդրեմ, ինչն է պատճառը, որ դու այդպէս ուրախ ուրախ ծիծաղում ես. — հարցրեց վերջապէս Աննան. — չէ՞ որ քո կողովն էլ իմիս պէս ծանր է և դու էլ ինձանից ուժեղ չես:

— Ճշմարիտ ես ասում, — պատասխանեց Կատարինէն. — բայց ես իմ կողովումս մի այնպիսի խոտ եմ գրել, որից ամեն բեռ թեթեւանում է:

— Միթէ. այդ ինչպիսի խոտ է և սրտեղից ես ճարել, — հարցրեց Աննան զարմացած:

— Թէ որտեղից եմ ճարել, այդ ես էլ չգիտեմ, — պատասխանեց Կատարինէն. — միայն անունը կարող եմ ասել. դա կոչւում է համբերութիւն, որից դու դուրի ես, սիրելի Աննա:

Համբերութիւնը կեանք է:

14. Պ Ա Պ Ը Ե Ի Թ Ո Ռ Ն Ի Կ Ը

Պապը սառտիկ ծերացել էր: Նրա աչքերը լաւ չէին տեսնում, ականջները ծանրացել էին. նրա ձեռներն ու ոտները ծերութիւնից դողդողում էին, այնպէս որ՝ գլխը բերանը տանելիս՝ կերակուրը կաթիլըթեցնում էր:

Այս բանը պիւր չէր գալիս նրա որդուն ու հարսին: Նրանք ծերին իրանց հետ հացի չէին նստացնում, այլ մի անկիւնում առանձին տեղ էին տալիս հայ ուտելու:

Մի անգամ, ճաշի ժամանակ, ծերի ձեռները դողդողացին, կաւէ ամանը վայր ընկաւ և կտորուեցաւ: Աւելի ևս բարկացան հարսն ու որդին խեղճ ծերի վրայ և դրանից յետոյ փայտէ ամանով էին կերակուր տալիս նրան:

Ծերունին մի թոռնիկ ունէր: Մի օր մանուկը, յատակի վրայ նստած, տաշկոյնից ինչ-որ բան էր շինում:

— Այդ ինչ ես շինում, սրբի, — հարցրեց նրան մայրը:

— Փայտէ աման եմ շինում, մայրիկ, որ երբ դու և հայրիկս ծերանաք, նրանով կերակուր տամ ձեզ, — պատասխանեց մանուկը:

Հայրն ու մայրը իրար նայեցին և ամօթից կարմրեցան: Նրանք այնուհետև սկսեցին ծերին շատ պատուով դահել:

Պատուի՛ր ձերին, որ ձերանաս: ձերանաս, ձերի պատիւը կիմանաս:

15. Մ Ե Ծ Ե Ր Ե Ի Փ Ո Ք Ի Ե Ր

Գարեգինը, պատուհանի առաջ կանգնած, նայում էր դէպի փողոց, որտեղ պառկած էր նրանց գամբուր — Բօղաբը և տաքանում էր արեգակի տակ:

Յանկարծ Բօղաբին մօտեցաւ մի փոքրիկ քոթոթ և սկսեց սաստիկ անհանգստացնել նրան — յարձակում էր վրան, հաշում էր և կրծոտում նրա ահագին թաթերն ու դունչը:

— Սպասիր, — ասաց Գարեգինը. — նա քեզ խրատ կըտայ:

Քոթոթը շարունակում էր իւր շարութիւնները, իսկ Բօզարն ամենևին չէր բարկանում նրա վրայ և տեղից չէր շարժուում:

— Տեսնում ես, — առայ հայրը Գարեգինին. — Բօզարը քեզանից բարեւերտ է. նա իրանից փոքրին չի դիպչում: Իսկ երբ քո փոքր եղբայրներն սկսեն քեզ հետ խաղալ, այն ժամանակ անշուշտ ձեր խաղը կը վերջանայ նրանով, որ դու նրանցից մէկին կամ միւսին մի գրկանք կը հասցնես:

16. ԸՈՒՆՆ ՈՒ ԿԱՏՈՒՆ

Ժամանակով կատուն ճօն¹ էր,
Շունն էլ գլխին գգակ չունէր.
Միայն, գիտեմ ոչ՝ որտիանց-որտի²
ձանկել էր մի գառան մորթի:
Եկաւ մի օր, ձմրոնամտին,
Կատուի կուշտը տարաւ մորթին. —
«Բար՛ աջողում, ուստա՛ Փխօ,
«Գլուխս մրսեց, ի սէր Աստու,
«Ա՛ն էս մորթին ու ինձ համար
«Մի գգակ կարի գլխիս յարմար:
«Վարձք կը տամ, միամիտ մնա՛,
«Միայն խնդրում եմ, շատ չուշանայ»: —
— Աչքիս վրայ, քեռի՛ Քուչի,

¹ ճօն — դերձակ: ² Որտիանց-որտի — որտեղից-որտեղ:

«Մի գգակ ա, խու մի քուրք չի.
«Բու թանկագին խաթեր համար
«Ուրբաթ՝ օրը համեցէք տար.
«Փողի մասին աւելորդ ա,
«Մեր մէջ խօսալն էլ ամօթ ա.
«Ի՞նչ վենձ¹ բան ա, տօ՛ հէր օխնած,
«Հա՛, հա՛, հա՛... մի գգակի վարձ...»

Ուրբաթ ծէքին քեռի՛ Քուչին
Ուստից ծէքքին², բաց բաց կուճին³,
Թափ թափ տալով ծանդըր ու մեծ
Ուստա՛ կատուի շէմքում կանգնեց.
— Ուստէն ո՛ւր ա... փափախս ո՛ւր ա...
— Մի քիչ կացի, հրէս կերևայ:
Ուստէն՝ եկաւ քուրքը հագին.
Շանը տեսաւ, բեխի տակին
Իրան-իրան քիչ փնթփնթաց
Ու մուշտարու վրայ թնդաց.
— Յրտատնօր էլար... վա՛հ, տնա՛շէն,
Ձե՛ս թողնում, որ մի շունչ քաշեն.
Սհաթ⁴ խու չի, դեռ հլա նոր եմ
Յրցամ տուել⁵, թէ որ կարեմ»: —
— Դէ՛ հէր օխնած, էտէնց⁶ տաս,
«Էդ բարկանալը էլ ընչիս ա.
«Փող եմ տուել, շուտով կարի,
«Թէ՛ չէ, տաս, էգուց արի...»
Ասաւ Քուչին ու նեղացած
Վերադարձաւ գլուխը բաց:

Մին էլ եկաւ, դարձեալ չկար.
Էս անգամը գիպան իրար,
Էլ անպատիւ, պետուր⁷ խօսքեր,

¹ վենձ — մեծ: ² ծէքքին — վաղ, կանուխ: ³ Կուչին — գլուխը: ⁴ Սհաթ — ժամացոյց: ⁵ Յրցամ տալ — շուր սրտիկի: ⁶ էտէնց — այդպէս: ⁷ Պետուր — անպատիւ:

Ել հին ու նոր, ել հերն ու մեր,
 Ել գող Փիսօ, ել քաջալ շուն...
 Բանը հասաւ գիւանբաշուն¹:
 Մինչև շունը գնաց—եկաւ,
 Ուստա կատուն կոտորն ընկաւ²,
 Գլուխն առաւ ու մի գիշեր
 Հայտէ, կորաւ. էն գնալն էր...

Էն օրուանից մինչև օրս էլ
 Շունն էս բանը չի մոռացել,
 Մտքումը հլա գեռ պահում ա.
 Որտեղ կատուին պատահում ա,
 Վրայ ա վագում, մորթուց քաշում,
 Իրան մորթին ետ ա ուզում.
 Իսկ սևերես կատուն յանկարծ
 Ետ ա դառնում ու բարկացած
 Փշտացնում ա, մթամ³ նոր եմ
 Յրցամ տուել, թէ որ կարեմ:

17. ԺԻԾԵՌՆԱԿՆԵՐՆ ՈՒ ՃՆՃՂՈՒԿՐ

Մի անգամ ճնճղուկը կամեցաւ դռով
 տիրել ծիծեռնակի բնին և այնտեղ բնակուիլ:
 Բնից արտարսուած ծիծեռնակն ազազակ
 բարձրացրեց, որի վրայ խելոյն հաւաք-
 ուեցան նրա ընկերները և սկսեցին յետ
 ու առաջ անել բնի մօտ. նրանք մտիկ էին
 տալիս ներս, ազազակում էին, կարծես այդ-
 պիտով կամենում էին թշնամուն դուրս անել
 բնից: Բայց կամակոր ճնճղուկը ներս էր քաշ-
 ուել բնի խորքը և դուրս դալու միտք էլ
 չունէր: Վերջապէս, տեսնելով որ ոչինչ չի
 օգնում, ծիծեռնակները բոլորը միասին յան-

¹ Դիւանբաշուն—գատաւորին: ² Կոտորն ընկաւ—սնանկացաւ: ³ Մթամ—երբ թէ:

կարծ անհետացան: Նրանք թռան-գնացին մօտիկ ճահիճը, կտուցնե-
 րով մի-մի փոքրիկ կտոր ցելս առան և եկան, միքանի լոպէի մէջ
 ծածկեցին բնի մուտքը: Այսպէս մեր յանդուզն ճնճղուկը բնի մէջ
 փակուած մնաց և սովամահ եղաւ:

ԳՐՈՒՈՐ ՎՃՐԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

12. Արտազրեցէք հետեւեալ գոյական անունները եղակի թուով:

Տներ: Աչքեր: Բաղասներ: Մարդիկ: Դէպեր: Երեկոներ: Մա-
 դեր: Օղակներ: Մայրեր: Տեղեր: Աթոռներ: Եզներ: Առիւծներ:
 Բզէզներ: Եղծամներ: Պոզեր: Լորեր: Կանայք: Զիւններ: Զուսներ:

Օրի ն ա կ: — Տներ — տուն: Աչքեր — աչք:

13. Արտազրեցէք հետեւեալ նախադասութիւնները և ենթակայան երկ-
 տակ զիծ քաշեցէք:

Քոթոթը խաղում է: Եղբայրս տարանում է: Կատուն ծանկոտեց:
 Պապը ծերացել էր: Որդին բարկացաւ: Զուկը յողում է: Աղախինը
 հառաչում էր: Հիւանդն ստողչացաւ: Ամսերը կտորուցաւ:

14. Արտազրեցէք նոյնը յոգնակի թուով:

Օրի ն ա կ: — Քոթոթները խաղում են...

18. ԺԻԾԵՌՆԱԿԻ ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Ծիծեռնակը բուն էր շինում,
 Ե՛ւ շինում էր, և՛ երգում,
 Ամեն մի շիւղ կայցնելիս՝
 Առաջուան բունն էր լիշում:

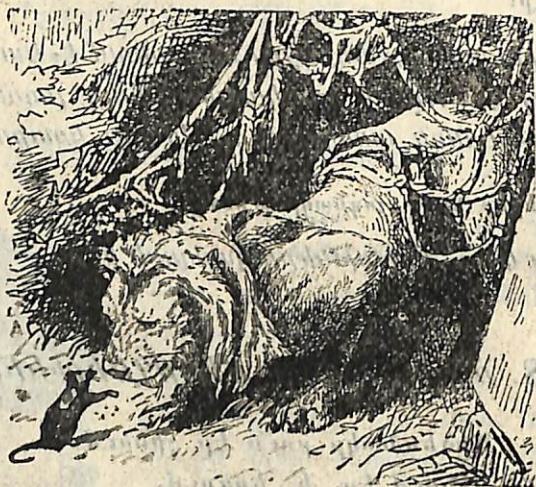
Մէկ անգամ էր նա բուն շինել
 Եւ շատ անգամ կարկատել,
 Բայց այս անգամ, վերադարձին,
 Բունն աւերակ էր գտել:

Այժմ նորից բաւն էր շինուած,
 Ե՛ւ շինուած էր, և՛ երգուած,
 Ամեն մի շիւղ կպցնելիս՝
 Առաջուան բունն էր լիշուած:

Նա լիշուած էր անցած տարին
 Իւր սնուցած ձագերին,
 Որոնց ճամպին յափշտակեց
 Արիւնարբու թշնամին:

Բայց նա կրկին բաւն էր շինուած,
 Ե՛ւ շինուած էր, և՛ երգուած,
 Ամեն մի շիւղ կպցնելիս՝
 Առաջուան բունն էր շինուած:

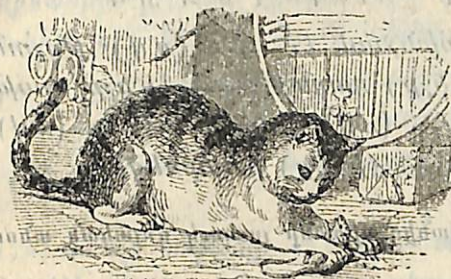
19. ԱՌԻԻԺՐ ԵՒ ՄՈՒԿՐ

Առիւծը քնած էր: Մի մուկ վազեց, անցաւ նրա վրայով: Առիւծը
 դարձնեց և բռնեց նրան: Մուկն սկսեց խնդրել, որ արձակէ իրան:

— Թո՛ղ ինձ, — ասաց նա. — դրա փոխարէն ես քեզ լաւութիւն կանեմ:
 Առիւծը ծիծաղեց այդ խօսքերի վրայ, բայց էլի արձակեց միանը:

Միքանի ժամանակից յետոյ առիւծը որսորդների ցանցի մէջ
 ընկաւ: Նա զարհուրելի կերպով մոնչում էր և քաշքշում ցանցի թո-
 կերը, բայց աւելի էր խճրճուում նրա մէջ: Մուկը լսեց առիւծի
 մոնչոցը. նա հաւաքեց իւր ընկերներին, որոնք եկան, իրանց սուր
 ստամներով կրծեցին, կտրատեցին ցանցի թոկերը և առիւծին ազա-
 տեցին թակարդից:

— Յիշում ես, — ասաց այն ժամանակ մուկն առիւծին, — որ դու
 ծիծաղում էիր ինձ վրայ և չէիր կարծում, թէ ես քեզ լաւութիւն
 կարող եմ անել: Այժմ տեսնում ես, որ մկնից էլ կարելի է լաւու-
 թիւն սպասել:

20. ՄՈՒԿՆ ՈՒ ԿԱՏՈՒՆ

— Ընկել եմ ճանկը, դէ՛հ, ուտում ես, կէր,
 «Էլ ինչ ես խառնում իմ դառը ցաւեր.
 «Գիտեմ, որ իմ վերջս այսօր հասել է,
 «Խեղճ ձագս բնում անտէր մնացել է»:

Ասաց մի խեղճ մուկ անիրաւ կատուին,
 Որ ճանկէլ նրան, դրէլ էր տակին:
 — Մի՛թէ ուտելն է մենակ իմ ուզած,
 Պատասխան տուէց կատուն բարկացած.

— Ամեն մի ձայնը, քաղցը ճըվճըվոցը,
 «Որ ահանջս է ընկնում, ու այդ թուլանալը
 «Տեսնելիս՝ սիրտս այնպէս է ցնծում,
 «Որ կարծում եմ, թէ նոր կեանք եմ ստանում»:

ԳՐԱԻՈՐ ՎԱՐՓՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

15. Արտագրեցէր հետեակ յատուկ գոյական անունները:

Ատոուած: Յիսուս: Աննա: Վարդան: Վահան: Տիխիս: Արարտ: Արագած: Արարս: Շիրակ: Երեւան: Էջմիածին: Ռուսաստան: Հայաստան: Փրանսիա:

16. Արտագրեցէր «Ա ո ի ծ ը և մ ու կ ը» յօդուածից բոլոր հասարակ գոյական անունները:

Օ ը ի ն ա կ: — Ա ո ի ծ: Մ ու կ:

17. Արտագրեցէր և ենթականեր աւելացրէր:

2ին (ո՞վ) խրինջում է: (ո՞վ) թռչուն է: (ո՞վ) գրում է: (ե՞նչը) դառն է: (ե՞նչը) կաթկաթում է: (ո՞վ) հազնուեց: (ո՞վ) վարում է: (ո՞վ) նստած է: (ո՞վ) թռչում է: (ե՞նչը) քանդուեց:

18. Գրեցէր ձեզանից միքանի յատուկ գոյական անուններ:

21. ՈՐՍՈՐԳՆ ՈՒ ԿԱՔԱԻՐ

Մի անգամ կարաւր, անտառից դէպի դաշտ թռչելիս՝ պատահեց որսորդին:

— Սիրելի որսորդ, — ասաց նա. — Աստուած սիրես, ձագերիս չսպանես. նրանք այս անտառի բոլոր թռչուններից ամենասիրուններն են:

— Զատ բարի, կարաւրիկ, — պատասխանեց որսորդը. — եթէ այդ սիրուն ձագերդ պատահեն ինձ, ես նրանց կըլնայեմ, ձեռք չեմ տալ:

Կարաւր հանգիստ սրտով թռաւ-գնաց իւր գործին, Բայց երեկոյեան տուն վերադառնալիս ինչ տեսնի խեղճ մայրը: Որսորդը մագալսի մէջ դրած՝ տանում է փոքրիկ կարաւներին, նրա սիրասուն ձագուկներին:

— Ախ, անխիղճ որսորդ, — մորմորած սրտով ասաց մայրը. — չէ որ դու խոստացար խնայել ձագուկներին. ինչն խօսքդ չպահեցիր, ինչն սպանեցիր խեղճ ճուտիկներին: Անօթ քեզ, ստախօս մարդ:

— Բայց չէ որ դու ինձ ասացիր, թէ քո ձագերն այս անտառի ամենասիրուն թռչուններն են, այնինչ իմ սպանածները, ինչպէս դու էլ տեսնում ես, ահա այս մոխրագոյն տգեղ թռչնակներն են, — պատասխանեց որսորդը:

— Ախ, — բացագանչեց սրգեկտրոյս մայրը. — միթէ դու չգիտես, որ ամեն մի մօր համար ամենասիրունն ու ամենագուրեկանը իւր հարազատ զաւակն է:

22. ԹՈՒԹԱԿՆ ՈՒ ՍՈՒՍԱԿ

Մի թուլթակ տան մէջ այնքան ճրգրաց, շրվշրվաց, որ տանտէրը նրան տանից դուրս անել տուեց:

Թուլթակի ինքնասիրութեանը դիպաւ այս բանը և նա սկսեց դանդատուել սոխակին, որը եկել էր նրան տեսնելու:

— Աչքիս լոյս, — ասաց թուլթակը սոխակին. — ես լսել եմ, որ դու լաւ վարպետ ես երաժշտութեան մէջ. ինչպե՞ս լսես իմ երգերը և ասես ինձ, թէ ինչ պակասութիւն կայ նրանց մէջ, որ իմ տիրոջը դիւր շին գալիս:

— Զատ լաւ, — ասաց սոխակը. — երգիր, տեսնեմ՝ ինչպէս ես երգում: Ես ուրախութեամբ կըլսեմ քեզ պէս սիրուն թռչունի երգը:

Թուլթակն սկսեց իւր բոլոր ճարտարութիւնը թափել. հաւի պէս կրկնաց, շան պէս հաչեց, կատուի պէս մլաւեց, մի խօսքով՝ կրկնեց իւր բերան-արած բոլոր բառերն ու երգերը:

— Այժմ, սիրելիս, — ասաց նա սոխակին. — ինչպե՞ս տես, դու լսած կ'ոս մի այսպիսի բան երբեիցէ:

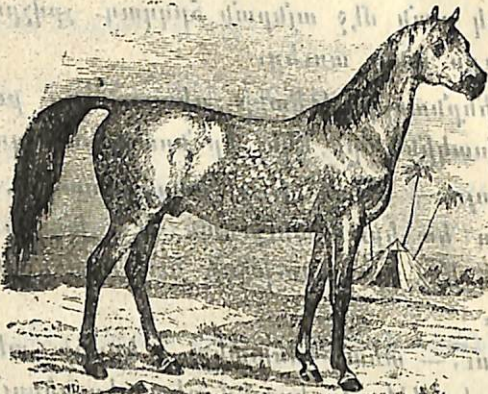
— Սիրուն թուլթակ, — պատասխանեց սոխակը. — դու ինձ կրնես, եթէ ես քեզ մի նկատողութիւն անեմ: Գու երգում ես ուրիշների ձայնով, ուրիշների երգեր ես երգում: Եթէ ունենաս քո սեպհական երգը, էլ քեզ դանից դուրս չեն անիլ:

23. ԳԵՐԻ ԹՈՒԹԱԿ

Իմ տիկինը կերակրում է
Ինձ նշերով, շաքարով,

Իմ վանդակը զարդարում է
Իւր քնքշիկ ձեռներով:

Բայց գէթ մի ժամ ուրախ լինել
Ես չեմ կարող իմ կեանքում,
Երբ լիջում եմ, թէ գերի եմ
Այս նեղ, փակուած վանդակում:

24. Չ Ի

Չին ընտանի կենդանիներից ամենադեղնեցիկն է: Նրա մարմինը ծածկուած է կարճ, կոկիկ մազերով: Պարանոցի վրայ ունի երկար բաշ, որի մի փունջը՝ փոքրիկ ականջների միջով իջնում է դեպի ճակատը: Չիու ազին (պոչը) ծածկուած է երկար մազերով: Չիերը լինում են զանազան գոյնի — սև, կարմիր, մոխրագոյն, սպիտակ, շալ: Բարակ, գեղեցիկ սաների վրայ մասաների տեղ կան ս մ ր ա կ ն ե ր ս մբակներին երկաթէ պայտեր են խփում, որ սաները չվնասուին:

Չին շատ խելացի կենդանի է: Նա ճանաչում է իւր տիրոջը և կատարում նրա հրամանները: Մարդս նրանից շատ օգուտներ է ստանում:

ԳՐԵԻՌ ՎԵՐՓՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

- 19. Արտադրեցէք «2 ի» յօդուածից բոլոր հասարակ գոյական անունները:
- 20. Արտադրեցէք հետևեալ հաւաքական գոյական անունները:
Հօտ: Գունդ: Անտառ: Զոռ: Զօրք: Երամ: Վոհման: Հորան: Ամբիս: Ժողովուրդ:

21. Արտադրեցէք հետևեալ նախադասութիւնները և փակագծերի մէջ հորցեր աւերացրէք: Հարցերի տակ զիմ քաշեցէք:

Քահանան (ի՞նչ է անում) աղօթում է: Աստուած (ի՞նչպէս է) ողորմւած է: Վարդը (ի՞նչ է) ծաղիկ է: Մարդը (.....) մտածում է: Ոչխարը (.....) մայրւմ է: Արծաթը (.....) մետաղ է: Աշակերտը (.....) աշխատասէր է: Երկերը (.....) կրք է: Օրը (.....) բացուցաւ: Կրակը (.....) հանգաւ:

25. Չ Ի Ն Ե Ի Է Ծ Թ

Մի բեռնաւորուած էշ և մի պարապ ձի միասին ճանապարհ էին գնում: Խեղճ էշը տնրում էր իւր ծանր բեռան տակ:

— Ազաշում եմ քեզ, — խնդրեց նա ձիուն. — օղնիք լինձ, բեռիցս մի քիչ դու վեր առ:

Չին ականջ չդրեց իւր ընկերոջ ապաշանքին: Ճանապարհին էշը վայր ընկաւ և շունչը փչեց: Տէրը վեր առաւ իշի բեռը, նրա կաշին էլ քերթեց և ձիուն բեռնեց:

— Վայ լինձ, — հառաչեց ձին. — եթէ ես օղնէի խեղճ իշին, նա կենդանի կըմնար և իմ բեռն էլ այսրան ծանր չէր լինի:

26. Կ Ո Վ

Կովն էլ ձիու նման, ընտանի շորքոտանի կենդանի է: Նրա գլուխը լայն է և ունի երկար պողեր: Կովը սուգերով պաշտպանուած է շներից ու վայլերից — նրանցով հարու է ապրիս: Նրա ողնա-

շարը դուրս ցցուած է, կողերը փրուած, ստները կարճ, պոչը երկար՝
ծայրը փնջամազ: Իւրաքանչիւր սալի վրայ ունի մի-մի զոյգ կճղակներ:

Կովը խոտակեր կենդանի է. բայց նա իւր կերակուրը մի անգամից
չի ուտում, վերջացնում. առաջ խոտը բերանն է աւնում և
առանց ծամելու կուլ տալիս. քիչ յետոյ կուլ տուածը նորից յետ է
գալիս բերանը և այս անգամ կովը լաւ ծամում, որո՞՞՞՞՞՞՞ է ու
դարձեալ կուլ տալիս:

Կովը մարդուն համեզ կաթն է տալիս: Կաթնից պատրաստում
են մածոն, թան, իւղ և պանիր:

27. ԿԹԵԼ ԵՒ ՀԱՐԵԼ

— Ասա՛, տեսնեմ, մեր գիւղերում

Կովերն քնչպէս են կթում:

— Ահա՛ այսպէս են կթում.

Հորթը կապում մօր ծնկից,

Ծիծը խլում գաւակից,

Կովկիթն իրանց ձեռքն աւնում,

Ապա կողքին կըկըզում —

Փը՛՛՛՛՛՛՛ շշ, բը՛՛՛՛՛՛՛ թթ...

Փը՛՛՛՛՛՛՛ շշ, բը՛՛՛՛՛՛՛ թթ...

Ահա՛ այսպէս են կթում,

Փոքրիկ հորթին լացացնում:

— Ո՞նց են հարում խնոցին.

Հէնց այսօր էլ հարեցին:

— Ահա՛ այսպէս հարեցին.

Թօկը ծառից կապեցին,

Հաստ խնոցին կախեցին,

Երկու օրուայ հաւաքօր

Նրա մէջը ածեցին,

Տաք ու հով ջուր խառնեցին

Եւ ծայրերից բռնելով,

Տարան բերին, շարժեցին՝

Թը՛՛՛՛՛՛՛ ըխկ, չը՛՛՛՛՛՛՛ ըխկ...

Թը՛՛՛՛՛՛՛ ըխկ, չը՛՛՛՛՛՛՛ ըխկ...

Ահա՛ այսպէս հարեցին,

Դեղին կարագ հանեցին:

28. Կ Թ Ո Ւ Ի Կ Ո Վ

Մարդու մէկը մի կով ունէր: Նա օրական մի կճուճ կաթն էր
տալիս իւր տիրոջը: Մի անգամ այդ մարդու մօտ հիւրեր պէտք է
գային. նրան շատ կաթն էր հարկաւոր. այդ պատճառով նա տան
օր չկթեց իւր կովը, կարծելով, թէ տասներորդ օրը կովը տասը
կճուճ կաթ միանգամից կըտայ: Բայց սրբան դարմացաւ խեղճ մարդը,
երբ վերջին օրը կովն առաջուանից քիչ կաթ տուեց, որովհետև եր-
կար ժամանակ չկթելուց նրա կաթը ցամաքել էր:

ԳՐԱԴՈՐ ՎՅՐԹՈՒԹ Ի ԻՆՆԵՐ

22. Արտագրեցէք հետեւեալ նախադասութիւնները և ստորագեալն ե-
րի տակ գիծ քաշեցէք:

Կովը որո՞՞՞՞՞մ է: Չին վազում է: Խոտը չորացաւ: Ոգնին կեն-
դանի է: Թիթնոր միջատ է: Պատկերը գեղեցիկ է: Երկինքն ամ-
պամած է: Հիւրերը կըզան: Գետը ցամաքեց: Մարդը զարմացաւ:
Գիւղացին հնձում է:

23. Արտագրեցէք նոյնը յոյնակի թուով: Ստորագեալների տակ դար-
ձեալ գիծ քաշեցէք:

Օ Ր Ի Ն Ա Կ: — Կովերը որո՞՞՞՞՞մ են:

24. Արտազրեցէք առանձին-առանձին յատուկ, հասարակ և հաւարական
զոյական անունները:

Յարութիւն: Երկաթ: Կաւնար: Զոկ: Մարգարիտ: Եղան: Ան-
տառ: Ոսկի: Մարմին: Հրաշեայ: Հեղինէ: Մատիտ: Հրանոյշ:
Գունդ: Զօրք: Հայկունի: Արամ: Թուղթ: Եկեղեցի: Մոսկոս:
Կուր: Մասիս: Սար: Գետ: Աստղ:

29. ԳԱՌԸ ԳԱՅԼԻ ՄՈՐԹՈՎ:

Մի օր մէկ գառը, չգիտեմ ինչ էր,
Խելքին ինչ տեսակ քամի էր փչել,
Գցեց իւր վրայ մի գայլի մորթի,
Գնաց, խառնուեցաւ հետը իւր հօտի:

Բայց երբ շներէ աչքովն ընկաւ,
Ասին՝ անտառից ահա՛ գայլ եկաւ,
Գոռու՛մ-գոչու՛մով վրայ վազեցին,
Բերաններն առան ու գըզգըզեցին:

Լաւ էր, որ շուտով հովիւը տեսաւ,
Փայտ ու մահակով նոյն տեղը հասաւ,
Ու խեղճ գառնուկը կառգած շներէ
Սուր ատամներէջ հազիւ փրկուեցաւ:

Գլխարեւ մեր գառը հազիւ-հազ,
Գճի խեղճով մի՛ ճճճճՄըրենաթաթախ ու նուազան ըկամ ցրի՛՛
-ամբ մագ՛ բնսն Թոյլ ոտները քաշ տալով՝ կայս ցոյ բնքր . աստ
Հասաւ գոմը մի կերպով:

30. Ա Գ Ռ Ա Ի

Ազաւը տեսաւ, որ սիրամարդները շատ զեղեցիկ են, փետուրներն
այնպէս փայլուն, գոյնզգոյն, որ կարծես թագաւորի ծիրանի լինին:

— Ինչո՞ւ եմ ես այս սև ու
լիմար ազաւների շարքն ըն-
կել, — մտածեց նա. — արի, ես
էլ այդպիսի սիրուն փետուրնե-
րով զարդարուեմ. սիրամարդ-
ներն ինձ սիրով կընդունեն
իրանց մէջ, իսկ անձուռնի ազ-
աւներն, ինձ նայելով, զար-
մացած, հիացած կըմնան:

Եւ նա սիրամարդի սիրուն փետուրներ ճարելով՝ զուգուեց-զար-
զարուեց ու գնաց, սիրամարդների հետ խառնուեցաւ: Բայց այնտեղ
նրան շուտով ճանաչեցին. սիրամարդները վրայ թափուեցան, կացա-
հարեցին, կեղծ փետուրների հետ խտիականներն էլ պոկեցին և իրանց
միջից զուրս արին:

Անարդուած, փետուրներից զրկուած ազաւը գնաց իւր ազա-
կանների մօտ, բայց նրանք էլ երես զարձրին և չընդունեցին նրան:

31. Փ Ի Գ

Հնդկացին մի փիղ ուներ: Տէրը նրան շատ վատ էր կերակրում
և շարունակ զարծ անել էր տալիս: Մի օր էլ փիղը բարկացաւ և իւր
տիրոջը սանառակ սուռեց, սպանեց: Հնդկացու կինը արտասուներն աշ-
քերին բերեց իւր գրոցը, պցեց փղի սանեթի տակ ու տաց:

— Փիղ, դու սպանեցիր հօրը, սրանց էլ սպանիր:

Փիղը նայեց մանուկներին, յետոյ ամենից մեծին կնճիթով վեր առաւ, դրեց իւր պարանոցի վրայ և այնուհետև սկսեց նրան հնազանդուել և աշխատել նրա համար:

32. Փիղ եւ Քոթոթ

Մէկ փիղ առած ման կածէին
Փողոցներէց անցընելով,
Յանկարծ քոթոթ մի կուռաւեր
Վրայ վազեց խիստ հաշելով:
— Զայնդ կորիւր, դրացի եղբայր,
Ասաց զամբօր մեր քոթոթին. —
«Չես տեսնու՞մ, որ ծաղր եղար
«Բոլոր շների դու առաջին:
«Գո՛ւ ով ես և փիղը ո՞վ.
«Ահա քո հեքդ է բռնուում,
«Իսկ նա հանդարտ և անխռով
«Հաշելուդ էլ ուշ չէ դնու՞մ»:
— Հա՛-հա՛, հա՛-հա՛, դու չիմացար,
Պատասխանեց մեր քոթոթը, —
«Ա՛ւ ի՞մ միտքը չհասկացար:
«Հեռուից կանչեմ, կուռեմ հետք,

«Որ մեծ բանի մէջ երևամ,
«Ուրիշներին էլ ասել տամ.
— Տեսէ՞ք, քոթոթն ի՞նչպէս քաջ է,
«Որ փղի դէմ էլ կըհաշէ»:

ԳՐԱԻՌ ՎՈՐԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

25. Արտագրեցէ՛ք հետեւեալ նիւթական առարկաների անունները:
Աղ: Բամբակ: Շաքար: Գնտակ: Սրինգ: Մեխակ: Վարդ: Փետուր: Ծիրան: Մարդ: Արօր: Երկիր: Կացին: Սանձ: Փայտ:

26. Արտագրեցէ՛ք հետեւեալ մտաւոր առարկաների անունները:
Հոգի: Հրեշտակ: Եռանդ: Քաջութիւն: Ազրուտ: Իմաստութիւն: Ծուլութիւն: Կամք: Երջանկութիւն: Սէր: Ատելութիւն:

27. Արտագրեցէ՛ք և հարցերին համաձայն ստորագեալներ աւելացրէք:
Ծիծեռնակը (ի՞նչ է անում) ծըլվըլում է: Գորտը (ի՞նչ է անում): Մշակը (ի՞նչ կանէ): Ազուարը (ի՞նչ է): Կօշկակարը (ի՞նչ արար): Հունձը (ի՞նչ եղար): Ծովը (ի՞նչպէս է): Մեղրը (ի՞նչպէս է)

33. ՈՉԽԱՐՆԵՐՆ ՈՒ ԳԱՅԼԵՐՈ

Մի անգամ գայլերն ասացին ոչխարներին:
— Մեղքերս ի՞նչ թարցնենք — մենք ձեզ հետ շատ վատ ենք վարուում և անմեղ տեղը ձեր արիւնը թափում. դուք էլ, իհարկէ, մեզանից վախենում էք և խիստ ատոււմ էք մեզ: Բայց գիտէ՞ք զրանում ով է մեղաւոր — ձեր շար շները. նրանք միշտ աշխատում են մեզ ջնջել, կոտորել, էհ, մենք էլ մեր վրէժը ձեզանից ենք հանում: Եկէ՛ք, լսեցէ՛ք մեզ, այդ շներից թողէ՛ք, հեռացէ՛ք. մենք ձեզ միշտ կըպաշտպանենք:
Յիմար ոչխարները հուստացին նրանց և ծածուկ հեռացան շներից: Գայլերն էլ հէնց այդ էին ուզում. նրանք վրայ թափուեցան, անպաշտպան ոչխարներին խեղդեցին ու կերան:

ԳՐԱԽԱՐ ՎԱՐԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

28. Արտազրեցէք առանձին - առանձին նիւթական և մտաւար առարկաների անունները:

Միտք: Կարագ: Եղունգ: Ջանասիրութիւն: Բժշկութիւն: Ծաղիկ: Հող: Ջուր: Հրեշտակ: Եռանդ: Վէճ: Մանգաղ: Արօք: Գութան: Գարուն: Ոյժ: Աշուն: Ջութակ: Դուր: Վաստակ: Տակառ: Ծիծաղ: Հանգստութիւն: Հատիկ:

29. Արտազրեցէք «Ոչխարներն ու գայլերը» յօդուածը եզակի թուով:

30. Հետեալ նախադասութիւններից արտազրեցէք ստորոգիակաները լրացուցիչ բառերի հետ: Ստորոգիակի և լրացուցիչ բառի մէջ հարցեր գրեցէք:

Եղբայրս սպասում է ընկերոջը: Սաթենիկը ջուր բերեց եղբորը: Որտեղը հրացանով արջին սպանեց: Աշակերտը սովորում է դասը: Ոսուցիչը պատժեց աշակերտին: Դարբինը մուրճով երկաթ է ձեռնում: Հայրս ինձ խաղալիք գնեց:

Օրինակ:— Սպասում է (ո՞ւմ) ընկերոջը: Բերեց (ի՞նչ) ջուր (ո՞ւմ) եղբորը:

36. ՊԱՆԳՈՒՆՑ ՊԱՏԱՆՈՒ ԵՐԳՐ

Ծիծեռնակ, ծիծեռնակ,
Գու գարնան սիրուն թռչնակ,
Գէպի ուր, ինձ ասա,
Թռչում ես այդպէս արագ:

Ախ, թռիւր, ծիծեռնակ,
Ծնած տեղս — Աշտարակ,
Անդ շինիր քո բունը,
Հայրենի կտուրի տակ:

Անդ հեռու արևոր
Հայր ունիմ սգաւոր,
Որ միակ իւր սրգուն
Սպասում է օրէցօր:

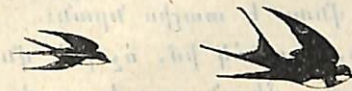
Երբ տեսնես գու նրան,
Ինձնից շատ բարև արա՛.
Ասա, թող նստի լայ
Իւր անբաղդ սրգու վրայ:

Գու պատմէ, թէ ինչպէս,
Սատ անտէր ու խեղճ եմ ես,
Միշտ լալով, սրբալով,
Կեանքս մաշուել, եղել կէս:

Ինձ համար ցերեկը
Մուխ է շրջում արեգը.
Գիշերը թաց աչքիս
Գունը մօտ չի գալիս:

Եւտով սառ հողի տակ
Կըպակեմ այստեղ մենակ,
Թողնելով հօրս սրտում
Միշտ ցաւալի լիշատակ:

Գէ՛հ, սիրուն ծիծեռնակ,
Հեռացիր, թռիւր արագ
Գէպի Հայց երկիրը,
Ծնած տեղս — Աշտարակ:

37. Գ Ա Յ Լ Ը Ե Ի Թ Ո Ի Ն Ը

Նիհար, քաղցած գայլը գիւղի մօտով անցնելիս՝ պատահեց մի գիր շան և հարցրեց նրան.

— Այ շուն, ասա, ինչպե՞ս, դուք ձեր կերակուրը սրտեղից էք ճարում:

— Մարդիկ են տալիս, — պատասխանեց շունը:

— Երևի դուք շատ դժուար ծառայութիւն էք անում նրանց:

— Ո՛չ, — պատասխանեց շունը. — մեր գործը դժուար չէ: Մենք միայն գիշերները նրանց տունն ենք պահպանում:

— Ուրեմն միայն դրա համար են ձեզ կերակրում, — ասաց գայլը:

— Զի՛ լինիլ, որ ես էլ գամ մարդկանց մօտ ծառայելու. թէ չէ մենք մեծ դժուարութեամբ ենք կերակուր ձեռք բերում:

— Ինչո՞ւ չէ, գնանք, — ասաց շունը. — իմ տէրը քեզ էլ կըկերակրէ:

Գայլն ուրախ-ուրախ վազեց շան յետևից: Բայց դռան մօտ նա նկատեց, որ շան պարանոցի մագերը պոկուած են:

— Այդ ինչից է, — հարցրեց նա:

— Է՛հ, այնպէս, — պատասխանեց շունը:

— Ի՞նչպէս թէ այնպէս:

— Այնպէս, էլի, շղթայից է: Գու չգիտես, որ ցերեկներն ինձ շղթայով կապում են:

— Կապում են, — ասաց գայլն ու կանգ առաւ. — Գէ՛հ, ուրեմն մնաս բարով: Աւելի լաւ է ես միշտ նիհար, բայց ազատ լինիմ, քան թէ փորվա համար ուրիշների գերին պահանամ:

38. Լ Ո Ի Ս Ն Ա Հ Ա Չ

— Հայրիկ, ինչու մեր Բօղոսը
 Միշտ հաչում է լուսնի վրան.
 Միթէ պայծառ լուսնեակը
 Մէկ վնաս է տալիս նրան:
 — Ո՛չ, որգեանկ իմ, ո՛չ թէ վնաս,
 Այլ լոյս, միայն լոյս է տալիս.
 Իսկ շանն, իբրև գալլի ցեղի,
 Լոյս գիշերը գիւր չի գալիս:
 Բայց լուսինը խօմ չգիտէ,
 Որ իւր վրայ հաչողներ կան.
 Նա լուս ու մուշ, բազ բոլորած,
 Շարունակում է իւր ճամպան:
 Մենք էլ, որգեանկ, լուսնի նման
 Պէտք է լոյս տանք մութ աշխարհին
 Եւ համարենք, թէ չենք լուսւմ
 Մեզ վրայ գուր հաչողներին:

39. Գ Ա Յ Լ Ե Ի Ս Կ Ի Ի Ռ

Սկիւռը, ծառի վրայ թռչկոտելիս, յանկարծ վայր ընկաւ մի
 գայլի վրայ, որ քնած էր ծառի
 տակին:

Գայլը վեր լծաւ, բռնեց նրան
 և ուզում էր ուտել: Սկիւռն սկսեց
 աղաչել.

— Թո՛ղ ինձ:

— Լա՛ւ, — ասաց գայլը, — ես քեզ
 կրթօղնեմ, եթէ միայն ինձ ասես,
 թէ պատճառն ինչ է, որ ես միշտ տխուր-տրտում եմ, իսկ դուք,
 սկիւռներդ, այդպէս ուրախ եք և շարունակ թռչկոտում ու խաղում
 էք ծառերի վրայ:

— Առաջ թո՛ղ ինձ, բարձրանամ ծառը, — ասաց սկիւռը. — այն-

տեղից կրտամ քո սրտասխանը. թէ չէ ես վախենում եմ քեզանից:
 Գայլը բաց թողեց: Սկիւռը ծառը բարձրացաւ և այնտեղից ասաց.
 — Քո տխրութիւնը նրանից է, որ դու չար ես: Չարերն ուրա-
 խութիւն չունին: Իսկ մենք ուրախ ենք նրա համար, որ բարի ենք
 և ոչ ոքի վատութիւն չենք անում:

Գ Ի Ր Ի Ո Ր Վ Ա Ր Փ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ն Ե Ր

31. Հեռեկայ նախադասութիւնների մէջ հարցերին համապատասխան
 լրացուցիչ բառեր աւերացրէք:

Գիւղացին վարում է (ինչը)..... (ինչո՞վ).....: Կինն անելեց
 (ինչը)..... (ինչո՞վ).....: Հօրեղբայրս (ո՞ւմ)..... ընծայեց (ինչ)
: Արտաշէսը գրօնում է (ո՞ւմ հետ).....: Շուշանիկը նամակ
 ստացաւ (ո՞ւմնից).....: Ատաղճագործը սեղանը շինում է (ինչէ՞ց)
: Շունը հաչում է (ո՞ւմ վրայ).....: Մենք խօսում ենք
 (ո՞ւմ մասին).....:

32. Արտազրեցէք և ուր որ հարկուոր է ենթակայ, ստորգրեալ և
 լրացուցիչ բառեր աւերացրէք:

Հարը է ամուսն: քշում է սայլը: Տատը հէքիաթ
 քոյն է շինում: ներկում է տունը: Հացթուխը է
 թխում: ժամացոյց է շինում: Շունը տունը: Աշա-
 կերաը գրում է:

33. Արտազրեցէք «Գ ա յ լ լ և ս կ ի ո ը» յօդուածը յոգնակի թուով:

40. Պ Ա Հ Պ Ա Ն Ե Յ Է Ք Չ Ե Ր Բ Ա Ր Ե Կ Ա Մ Ն Ե Ր Ի Ն

Փրանսիայում, դաշտերի և անտառների մէջ, սիւներ են տնկած
 և այդ սիւների վրայ կայրած են տախտակներ, որտեղ գրուած է.

«Ոգնին կերակրում է մկներով, խխունջներով և սրգերով, Չսպա-
 նէք ոգնիններին»:

«Թրթուրը միշտ դանդաղան վնասակար միջատների որդեր ու թրթուրներով է կերակրուած: Նրա ստամոքսում երբէք բուսեղէն կերակուր չէ գանուած: Չսպանէք խլուրդներին»:

«Թրթուրները մեծ վնաս են հասցնում ժողովրդին: Թռչունները չափազանց մեծ քանակութեամբ թրթուրներ են սննդացնում: Մանուկներ, ձուեր և ձագեր չհանէք թռչունների բներից: Չաւերէք նրանց բները»:

41. ՄԵՂՈՒՆ ԵՒ ԱՐՋՐ

Անասուի խորքում մեղուն իւր համար
Ծառի փչակում, գետնից ո՛չ բարձր,

Մի բուն էր շինել,

Մէջը ձագ հանել

Եւ անուշ մեղրով

Բճիճը լցրել:

Չգիտեմ ինչպէս, մի օր արջուկը

Առաւ ալդ մեղրի անուշիկ հոտը.

Մըթմըթաց, փնթփնթաց,

Ծառն ի վեր կանգնեց

Եւ երկու թաթեր

Բնի մէջ կոխեց:

Մեղուն տըզտըզաց, տըզզացին ձագեր,
Բայց արջը չքաշեց իւր բրդոտ թաթեր,

Քանդեց ողջ բունը,

Ջարդեց խեղճ ձագեր,

Հանեց բճիճը,

Լափեց անհամբեր:

Մեղուն՝ երբ տեսաւ իրան ձագուկներ

Այս անգուլթ արջի ոտքի տակ ճգմուած՝

Գըռըռաց տխուր,

Խայթեց նրա աչք

Եւ ինքն էլ անշունչ

Ընկաւ ծառի տակ:

42. ՄԻՋԱՏՆԵՐԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

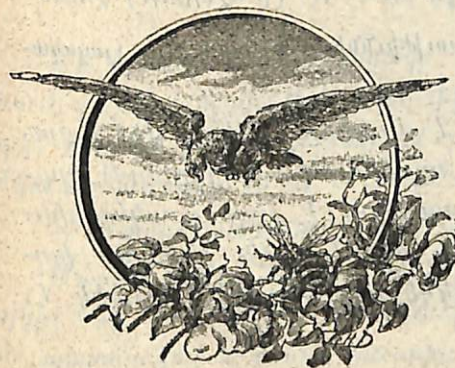
Ամառը կազմաբի տերևների վրայ գուր տեսած կըլինիք կանաչագոյն որդուները, որոնք թըրթուր են կոչուած: Այդ թրթուրները կերակրուած են կազմաբի տերևներով. նրանք շատ ազան են և ուրիշ բան ու գործ չունին, բացի ուտելն ու մեծանալը:

Երբ թրթուրը մեծանում է, պատենաւորում է. այդ ժամանակ նա ո՛չ ուտում է, ո՛չ խմում, այլ անշարժ բնկած մնում է իւր տեղը:

Միքանի օրից յետոյ այդ պատենանի միջից գուրս է թռչում թիթեռը: Սա ձուեր է ածում, իսկ այդ ձուաններից գուրս են դալիս ազան թրթուրներ: Աչնանը թիթեռը սատակում է:

Այսպէս կերպարանափոխուած են բոլոր թիթեռները, բզէզները, ճանճերը, մեղուները և պիժտիները: Միջատը ձու է ածում, ձուանիւրից գուրս են դալիս որդեր կամ թրթուրներ, որդերը պատենաւորում են, իսկ պատենաններից գուրս է ստղում իսկական միջատը:

43. ՄԵՂՈՒՆ ԵՒ ԱՐԹԻԻԸ

— Զատ սպրմելի ես դու, —
տասց մի օր հպարտ արծիւր
համեստ մեղուին. — չնայելով որ
ամբողջ կեանքումդ տանջուած
եմ, բայց և այնպէս քեզ ո՛չ որ
չի ճանաչում, որովհետեւ դուք
մի փոքրիկ մեղրախորիսի
վրայ հազար հոգի էք աշխա-
տում: Ո՞վ կարող է որոշել, թէ
ո՞ր մասն է քո շինածը:

— Ինչիս է հարկաւոր այդ, — համեստութեամբ պատասխանեց մեղուն. — Ի՞նչ օգուտ, եթէ ճանաչեն ինձ: Բաւական է, որ ճանաչում ու սիրում են մեր մեղքը և ես ինձ բազմաւոր եմ զգում, որ մեղքախորիսխի մէջ մի կաթիլ էլ իմ մեղքից կայ:

— Հապա մէկ նայիր ինձ, — ասաց արծիւր. — հէնց որ ես երևում եմ երկնակամարի երեսին, խելոյն բոլորը նկատում ու ճանաչում են ինձ. գազաններն ու թռչունները աչք շնն հեռացնում ինձանից. հովիւների քունն անգամ աչքերից փակւում է: Ահա այդպէս բոլորը՝ թէ մեծ, թէ փոքր լաւ ճանաչում են ինձ:

— Այո, ճանաչում են, որովհետև վախենում են քեզանից, — ասաց մեղուն:

Գ Բ Ա Ն Ի Ն Դ Ա Ր Փ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ն Ե Բ

34. Արտագրեցէք հետեւեալ նախադասութիւնները և լրացուցիչ բառերի սակ զիծ քաշեցէք:

Ոգնին կերակրում է մկներով, խխունջներով և որդերով: Խլորդն ուտում է որդեր և թրթուրներ: Թրթուրները վնաս են հասցնում ժողովրդին: Թռչունները թրթուրներին ոչնչացնում են:

35. Հետեւեալ գոյական անունների մօտ որպիսութիւն ցոյց տալով բառեր (ածական անուններ) աւելացրէք:

Բարձր (ի՞նչպիսի) տուն: Խելօք (ի՞նչպիսի) երեսխայ: (ի՞նչպիսի) թռչուն: (ի՞նչպիսի) աշակերտ: (ի՞նչպիսի) մեղու: (ի՞նչպիսի) վարդ: (ի՞նչպիսի) գեշեր: (ի՞նչպիսի) գեղք: (ի՞նչպիսի) ժամացոյց: (ի՞նչպիսի) շուն:

36. Արտագրեցէք հետեւեալ նախադասութիւնները և որոշիչ (յատկացուցիչ) բառերի սակ զիծ քաշեցէք:

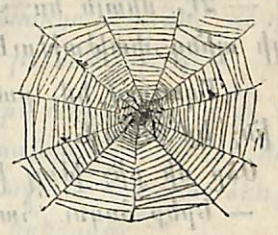
Պայծառ արեւը տաքացնում է երկիրը: Մենք մի հաւատարիմ շուն ունենք: Կոյր աղքատը ողորմութիւն է խնդրում: Փոքրիկ երեխան լալիս է: Ուսուցիչը պատժում է շար աշակերտին: Ես մի գեղեցիկ պատկերազարդ գեղք գնեցի: Չին քնտանի խտակեր կենդանի է: Մամուշակը գեղեցիկ, հոտաւետ ծառիկ է: Աղամանը թանկագին քար է:

44. Ս Ա Ր Գ Ն Ո Ւ Շ Ե Ր Ա Մ Ը

Չերամը մեծաքս էր շինում և գոյնգոյն կոկոնները կախտում կազիու թարմ ճգներից կապած խուրձի վրայ, իսկ սարդը, տան մի անկիւնում քաշուած, իւր ցանցին էր հիւսում և ծիծաղում շերամի վրայ:

— Չերամ եղբայր, — ասում էր նա. — դու շատ գանդաղ ես տանում քո գործը և շինածդ էլ մի բանի նման է. իսկ ես, նայիր, տես, ինչ գեղեցիկ բան եմ շինել և տես, ինչքան երկար են իմ թելերը:

Չերամը պատասխանեց.

— Մտրդ եղբայր, դու գիտես, ինչ է նշտնակում բարութիւն:

— Ոչ, չգիտեմ:

— Այդ նրանից է, որ դու շար ես, քո գործն էլ շարութեան գործ է: Գու քո երկար թելերով մի թակարդ ես ցանցում, որ անմիտ ճանճերին սրտաւ ու ծծես նրանց արիւնը, իսկ իմ գործը բարութիւն ուրիշ բան է, քո բնութիւնից և խելքից վեր բան է:

45. Մ Ա Ր Գ Ը Ե Ի Օ Չ Ը

(Հ Է Բ Ի Ս Բ)

I.

Մի ձիաւոր երկար նիզակը ձեւրին կամաց-կամաց առաջ էր փնտմ գաշախ միջոյ: Ճանապարհից նշ հեռու նա նկատեց մի խաբայի. այնտեղ թէև կրակ արդէն չկար, բայց սար ածուխների վրայ կծկուած թրջում էր մի անապիւն օձ: Օձը տեսաւ մարդուն և աղաչեց.

— Մտրդ Աստուծոյ, օգնիր, ազատիր ինձ մահից:

Մարդը խղճաց օձին և իւր երկար նիզակը մեկնեց գէպի խաբայի. օձը նրա վրայով վեր բարձրացաւ թէ շէ, փաթաթուեց մարդու պարանոցով և սկսեց սաստիկ սեղմել:

— Ի՞նչ ես անում, — հազիւ շնչաց մարդը:

— Մի՞թէ չեմ գտնում, թէ ի՞նչ եմ անում, — պատասխանեց օձը. — ես կամենում եմ քեզ խեղդել:

— Ի՞նչ, ողորմած Աստուած: Զէ՛ որ ես քեզ մահից փրկեցի:

— Ճիշտ է, բայց աշխարհումս միշտ լաւութեան գէ՛մ վատութիւն են գործում, — ես էլ այդպէս պէտք է անեմ:

— Զէ, օձ, — վրայ բերեց մարդը. — այդ ճշմարիտ չէ. բոլորն այդպէս չեն, միայն դու ես այդպիսի անարդար բան բռնում:

— Զէ, միայն ես չեմ, բոլորն էլ այդպէս են, — փշշաց օձը և աւելի պինդ փաթաթուեց նրա պարանոցով:

— Աղաչում եմ, բաց թող կոկորդս, — խնդրեց մարդը. — լսի՛ր, թէ ի՞նչ եմ ասում:

Օձը մի քիչ թոյլ թողեց:

— Երեք հոգու հարցնենք, եթէ ասածդ ճշմարիտ է, այն ժամանակ ինչ ուզում ես, արս, — ասաց մարդը:

— Գէ՛հ, լաւ, տեսներ, — համաձայնուեց օձը:

II.

Առաջ գնացին: Օձն այնպէս պինդ էր փաթաթուել մարդու պարանոցով, որ խեղճը դժուարութեամբ էր շունչ քաշում: Մօտեցան մի առուակի և կանդ առան:

— Լսի՛ր, այ՛ մարդը առուակ, — ասաց մարդը. — ես կրակից ազատեցի այս օձին, իսկ սա՛՛ փոխանակ շնորհակալ լինելու՝ կամենում է ինձ խեղդել: Ասում է, թէ աշխարհիս մէջ միշտ լաւութեան գէ՛մ վատութիւն են անում: Ճշմարիտ է:

— Ճշմարիտ է, — պատասխանեց առուակը. — այ՛, տես, սրբան վճիտ և մարդը է իմ ջուրը: Գալիս են ինձ մօտ մարդիկ իրանց ձիերով, ուղտերով և ես նրանց բարբի՛ն թարմ, մարդը ջուր եմ ապրտ: Եթէ ես չլինեիմ, նրանք ծարաւից կըմեռնեն այս ամառի գաշտում: Բայց գիտես նրանք ինչպէս են դուրս գալիս իմ լաւութեան տակից: Հեռանալիս ամեն տեսակ ազր ու կեղտով ջուրս կեղտոտում, փշացնում են:

Եյս որ լսեց օձը, սկսեց աւելի պինդ սեղմել մարդու կոկորդը: Առաջ գնացին:

III.

Ահա նրանք հասան մի բարձր ծառի և կանդ առան: Մարդը պատմեց նրան, թէ գործն ինչումն է: Ծառն ասաց.

— Ճշմարիտ է ասում օձը: Եւ ասն, թէ ինչու: Գու ինքդ էլ լաւ գիտես, որ այս գաշտում ճանապարհորդները, բայց իմ ստուերից, ուրիշ տեղ չունին հանգստանալու: Բայց նրանք հանգստանալուց և իմ պտուղները վայելելուց յետո՛յ տերևներս պոկոտում, ճղներս կտրատում, կեղևս քերթում են և իրանց համար կրակ անում: Մի օր ինձ էլ, միւս քոյրերիս նման, պէտք է արմատիցս կտրեն, գետնին տաղալեն: Ահա այս է նրանց վարմունքը իմ լաւութեան գէ՛մ:

Օձն աւելի պինդ սեղմեց մարդու կոկորդը: Խեղճն այլևս ոչ կարող էր լսուել, ոչ շունչ քաշել, այլ միայն խըխըռացնում էր: Յանկարծ նա նկատեց, որ հեռուից մի գայլ է վազում: Մարդը ձեռքով նշան արաւ օձին: Օձը քիչ բաց թողեց նրա կոկորդը:

— Սպասի՛ր, գայլ, — կանչեց մարդը. — քեզ բան ունիմ ասելու:

— Լա՛ւ, ասն, միայն ինձ շատ մի մօտենալ, — ասաց վախկոտ գայլը և կանդ առաւ:

IV.

Մարդն ու օձը քիչ մօտեցան գայլին և պատմեցին բոլորը:

— Ուրեմն դու օձին կրակից ազատել ես, — հարցրեց գայլը մարդուն: — Գա մի քիչ դժուար հաւատարու բան է:

Մարդն սկսեց մէկ-մէկ պատմել, թէ ինչպէս էր եղել:

— Ո՛չ, ո՛չ, — ընդհատեց նրան գայլը. — պատմելն աւելորդ է, աւելի լաւ է՛ ցոյց տուր, թէ ինչպէս արիւր այդ:

Մարդը նիզակը մեկնեց գէպի գետին և օձը նրա վրայով ցած սողաց:

— Գէ՛հ, այ՛ժմ ի՞նչ կտես, — հարցրեց նա գայլին:

— Թ՛չեամին օտներիդ տակ է և դու գեռ հարցնում ես, թէ ի՞նչ պէտք է անես: Սպանի՛ր նրան նիզակովդ, — ասաց գայլը մարդուն:

— Ո՛չ, — պատասխանեց մարդը. — միայն գազաններն են այդպէս վարում. իսկ մեզ Աստուած պատուիրում է սիրել մեր թշնամիներին

և ներել նրանց: Մնաս բարև, օձ, ողջ կաց և միտզ պահիր այս: —
Ասաց մարգը և փախաւ, օձի ձեռքից ազատուեց:

46. Պ Ա Ր Տ Է Չ

Պարտէզները շինուած են աների մօտ և շրջապատուած ցանկապա-
տով կամ ճաղերով: Պարտէզներում տնկուած են պտղատու և հասարակ
ծառեր ու թփեր, որոնք շատ անգամ զեղեցիկ, ստուերախիտ ծառուկի-
ներ են կազմում: Ծառերի մէջ մարդիկ ցանում են դանապան բանջարի-
զէններ և շինում զեղեցիկ ծաղկաթմբեր, որտեղ ծաղիկներ են արն-
կում — մեխակ, յափրուկ, կակաշ, շուշան և այլն:

Պարտէզը մշտուած է նրա տէրը կամ պարտիզպանը. հողը պա-
րարտացնում են ալբով, իսկ շոր եզանակին ջրում են: Պարտէզներին
վնաս են տալիս թրթուրները, որդերը, թռչունները և ընտանի կեն-
դանիները:

47. Բ Ո Ս Տ Ա Ն Չ Ի

Ամառն է: Կարծես կրակ է բարձրանում
Գեանի երեսից, այրում, տապալում,
Ոչ շունն է հաչում, ոչ ճիճին երգում,
Գորան էլ է լուել, էլ չի կրոկրուում:

Սմեքն էլ փախել, հոգ տեղ են գտել,
Իրանց բներում լուուել, պտարանձուել.
Միայն մի հատիկ մարդ է երևում
Խորընկաճ գաշտում, առուի եզերքում:

Կանգնած է մարդը արևի տակին,
Ոտն ու ծունկը բաց, բահը գրած ուսին.
Մի շապիկ միայն ունի նա հագին
Եւ մի սպիտակ թասակ կալ զլինին:

— Բայց ինչ մարդ է նա և ինչ է շինում,
Արևի տակին ինչու է այրուում:
— Նա ընտանեկ է, ընտան է ջրում,
Սեխն ու ձմերուկը նա է հասցնում:

48. Պ Ա Ր Տ Ի Չ Պ Ա Ն Ն Ո Ի Ի Ի Ր Ո Ր Գ Ի Զ Ը

Մի ծերունի պարտիզպան շարունակ խրատում էր իւր սրբոցը,
որ աշխատասէր լինին, բայց սրգիքն ականջ չէին դնում նրան: Երբ
ծերունին զգաց, որ մահը մօտ է, կանչեց սրբոցն ու ասաց նրանց.

— Սիրելի զաւակներս, իմ ունեցած-չունեցածս այս ասունն ու
պարտէզն է: Ուրիշ բան չունիմ, որ ձեզ թողնեմ: Բայց պարտիզում
գանձ դայ թաղած: Փորեցէք և անշուշտ կըզտնէք:

Ծերունու մահից յետոյ սրգիքն սկսեցին փորփրել պարտէզը:
Փորեցին, փորեցին, ոչինչ չգտան. բայց հետեւալ տարին պարտիզի
ծառերն առատ պտուղ տուին: Այդ ժամանակ միայն նրանք հասկա-
ցան, թէ ինչ գանձի մասին էր ասում հայրը, և այնուհետև սկսեցին
ջանասիրութեամբ աշխատել ու շուտով մեծ հարստութեան տէր դարձան:

Գ Ր Ա Ւ Ր Վ Ա Ր Փ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ն Ե Ր

37. Հեռեւալ նախագատութիւնների մէջ աւելացրէք ս ը ո շ ի շ (յա-
կացուցիչ) բառեր և նրանց տակ գիծ քաշեցէ՛ք:

Հաւարտ արծիւը խօսեց յա մ ն ս ա մ ը ն ու ի հետ: սարու
ցանց է հիւսում: աղուէսը հաւ փախցրեց: Գայլը կեն-
դանի է: նապաստակը խոտ է արածում: Կովն կեն-
դանի է: Աստուած պատժում է մարդկանց:

38. Արտագրեցէ՛ք և պատկանելութիւն ցոյց տուող որոշիչ (յատկացուցիչ) բառերի տակ գիծ քաշեցէ՛ք:

Իմ° (ո°ւմ°) հայրը իմ (ո°ւմ°) ձին ծախեց: Վարդի (ինչի) հոռն ախորժելի է: Իշի (ո°ւմ°) ականջները երկար են: Նրա (ո°ւմ°) եղբայրը մեր (ո°ւմ°) հարեանի (ո°ւմ°) տանն է: Արծիւր իմ (ո°ւմ°) ըունը հիստամ է քարձր ժայռերի (ինչի°) կատարին: Մեր (ո°ւմ°) տան (ինչի°) կտուրը հողով է ծածկուած:

39. Գրեցէ՛ք միբանի նախադասութիւն լրացուցիչ և որոշիչ (յատկացուցիչ) բառերով:

49. Թ Ա Ռ Ի Կ

Այ նորատունկ իմ ծառիկ,
Երևեր արն գեղեցիկ,
Արմատ ձգէ դու հողում,
Որ չչարժէ քեզ մրրիկ:

Ես ամեն օր քեզ համար
Ջուր կըբերեմ սափորով
Եւ քո տակը կըփորեմ,
Որ գորանաս դու շուտով:

Ծաղիկ, տերև ու պտուղ
Թո՛ղ զարգարեն քո ճիւղեր,
Նրանց վրայ թող երգեն
Անուշ ձայնով սոխակներ:

Հաստացրո՛ւ քո բունը.
Այն ժամանակ փոթորիկ
Թո՛ղ մունչէ, որտալ,—
Զի վնասիլ քեզ, ծառիկ:

50. ԹԱՌԵՐԻ ՎԷՈՐ

Ծառերը վիճեցին միմեանց հետ, թէ իրանցից ո՞րն է լաւը: Կապինն ասաց.

— Ես բոլոր ծառերի թաղաւորն եմ. իմ արմատը շատ խորն է թաղուած գետնի մէջ, բունս հաստ է, գազաթու մինչև երկինքն է հասնում. իմ տերևները շատ գեղեցիկ են, իսկ ճղներս կարծես երկաթից ձուլած լինին: Ես փոթորիկների սուաջ չեմ խնայահում, մրրիկի սուաջ չեմ թերւում:

Խնձորենին լսեց կապնու խօսքերն ու ասաց.

— Չատ էլ մի պարծենար, սիրելի կապնի, որ դու այդքան մեծ ես և հաստ, դու այս ասն, թէ քո պտուղներն ո՞վ է գործածում,

բացի խողերից. իսկ իմ կարմիր խնձորն արքայական սեղանների վրայ անկամ տեղ ունի:

Լուսմ է մայրին, շարժում է իւր փշոտ դուլիքը և ասում.

— Սպասեցէ՛ք մի քիչ, շուտով կըգայ ձմեռը և դուք երկուսդ էլ կըմերկանար, իսկ ինձ վրայ այնուամենայնիւ կըմնան իմ կանաչ փշերը: Առանց ինձ ցուրտ երկրներում ապրել անկարելի է. ինձանով մարդիկ բնակարաններ են շինում և իրանց վառարանները վառում:

51. ԾԱՌԵՐՆ ՈՒ ԿԱՅԻՆԸ

Ծառերն անտառում երբ շատ նեղացան
Կացնի ձեռիցը և էլ չիմացան,

Ինչ անեն, որ իրանց գլուխը պահեն,
Խորհուրդ արին, որ մի հնար գտնեն:

— Կացինն ո՞վ է, որ մեզ կարողանայ
«Ջուր անել, լաղթել. ինչ մեծ բան է նա.

Այսպէս ձայն տուեց ծառերից մէկը. —

«Մենք որ կոթ չտանք, կացինն ինչ է, որ

«Յանդգնի անել մեզ կտոր-կտոր:

* *
*

«Թող իմացողն ինքն իմանայ,

«Եւ իգուր տեղը կացնից չնեղանայ.

«Ով որ կոթ կըտայ պողպատէ կացնին,

«Թող հոգուցն ասէ սուաջ իւր անձին»:

52. ԵՐԿՈՒ ԽՆՁՈՐԵՆԻ

Մի պարտիզպան երկու որդի ունէր: Մայիս ամսին հայրը նրանց մի-մի խնձորենի բնծայեց: Երկու ծառերն էլ միաշափ և միատեսակ էին, միայն իրարից մի քիչ հեռու էին անկամ պարտիզում:

Մեծ որդին, որ մի աշխատասէր պատանի էր, սաստիկ ուրախացաւ հօր պարգևի վրայ և իսկոյն սկսեց ամեն աշխատութիւն ու

խնամք գործ գնել, որ ծառը լաւ աճի, դորանայ. նա ծառի վրայից թրթուրները հեռացրեց, չորս կողմի հոգը լաւ փափկացրեց, որ օգն ա խնամուածիւնը մինչև նրա արմատները հասնեն:

Իսկ կրտսեր սրբին, որը սաստիկ ծոյլ էր և անուշազիր, բոլորովին մոռացաւ իւր խնձորենին և սեպտեմբեր ամսին միայն, երբ բոլորն արգէն սկսել էին խնձորները ժողովել, նրա միտն ընկաւ ծառը: Բայց սրբան գարմացաւ նա, երբ ծառին մօտենալով, ոչ մի խնձոր չգտաւ նրա վրայ. պտուղների մի մասը գեռ խակ ժամանակ թրթուրներն էին կերել, իսկ միւս մասը քամին էր թափել, փշացրել. այնինչ եղբօր խնձորենու վրայ կարմիր, գեղեցիկ պտուղները հեռուից անգամ երևում էին: Արտատունքն աչքերին մանուկը վազեց հօր մօտ և գանգատուեց, թէ ինչո՞ւ էր նա իրան փառ և անպտուղ ծառ ընծայել, իսկ եղբօրը — լաւը և պտղատուն:

— Ձեզ երկսից էլ ես միևնոյն տեսակ խնձորենի էի նուիրել, — պատասխանեց հայրը. — բայց քո եղբայրը ոչ մի աշխատութիւն ա խնամք չխնայեց իւր ծառի համար, այնինչ դու ծուլացար և ամենին ուշադրութիւն չդարձրիր քննի վրայ:

ԳՐԱՆՈՐ ՎԵՐԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

40. Արտագրեցէք և տեղ ցոյց տուող պարագայական բառերի տակ գիծ քաշեցէք:

Աշակերտը գնում է (ո՞ւր) ուսումնարան: Պարտիզում (ո՞րտեղ) գեղեցիկ ծառեր կան: Աստղերը փայլում են (ո՞րտեղ)

երկնքում: Եղբայրս եկաւ (ո՞րտեղից) Տիֆլիսից: Հայրս գնաց (ո՞ւր) եկեղեցի: Աշակերտները վերադառնում են (ո՞րտեղից) դպրոցից: Ձկները լողում են (ո՞րտեղ) ջրում: Շոգենաւր լողում է (ո՞րտեղ) ծովի երեսին:

41. Արտագրեցէք և հարցերին համապատասխան տեղ ցոյց տուող պարագայական բառեր աւելացրէք:

Գիւղացիները աշխատում են (ո՞րտեղ)... Մարդիկ ընտելում են (ո՞րտեղ)... Մեղունները թռչում են (ո՞րտեղից)... (ո՞ւր)... Կարմիր արեւը ընթացաւ (ո՞ւր)... (ո՞րտեղ) շատ թռչուններ են ընտելում: ... (որտեղ) մարդիկ աղօթում են Աստծուն:

42. Հարցերին նայելով լրացրէք հետևեալ համառօտ նախադասութիւնները:

Ես գրեցի:— Ի՞նչ: Ի՞նչպիսի: Ո՞ւմ: Ո՞րտեղ:
Քոյրը գնաց:— Ո՞ւմ քոյրը: Ի՞նչ: Ի՞նչպիսի: Ո՞ւմ համար:
Հայրը գնաց:— Ո՞ւմ հայրը: Ո՞ւմ հետ: Ո՞րտեղից: Ո՞ւր:
Ուսուցիչը հարցնում է:— Ո՞ւմ ուսուցիչը: Ի՞նչ: Ո՞ւմ: Ո՞րտեղ:
Մանուկը խաղում է:— Ո՞րտեղ: Ո՞ւմ հետ:
Օրինակ:— Դպրոցում ես երկար նամակ գրեցի քրոջս:

53. ԽՈՉՐ ԿԱՂՆԻ ԺԱՌԻ ՏԱԿ

Խոզը՝ հաստարմատ կաղնու տակ կանգնած,
Կերաւ կաղինը, գլուխը կախած.
Մինչև կոկորդը, կերաւ, լցուեցաւ,
Ապր կաղնու տակ հանգիստ քնեցաւ:

Յետոյ գարթներով՝ բացաւ աչքերը
Եւ բռն ինձիթով սկսաւ փորել
Այն կաղնի ծառի հաստ արմատները,
Որից այդ ժամին սնունդ էր առել:

— Ձէ որ այդ բանը ծառին վնաս է, —
Նրան վերեւից ազուաւր կասէ.

«Եթէ այդպիսով արժատը բանաս,
Նա կըչորանայ, այդ լաւ իմանաս»:

— «Իսկ ինձ ինչ վնաս, թէ կըչորանայ,—

Յաճից ասու՞մ է նրան խօզն ագահ»:

«Ես գրա մտտին բնաւ չեմ ցաւում,

«Կազինն է իմս, նա է գիրացնում»:

Ծառը բարձրիցը՝ «սպէրախտ,— ասաց,

«Ո՛ւտտի են թափւում կազինները ցած.

«Գէթ կարենայիր մի վերև նայել

«Եւ կույր աչքովդ այդ բանն ստուգել»:

54. ԱՇԽԱՏԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Մի անգամ Ազրիան կայսրը զրօնելիս պատահեց մի զառամեալ ծերունու, որ մի մատաղ թղենի էր տնկում, և ասաց նրան.

— Եթէ դու երիտասարդութիւնդ անզորձ անցկացրած չլինէիր, այժմ ստիպուած չէիր լինի այդ զառամեալ հասակումդ աշխատել:

— Մանկութիւնիցս սկսած՝ ես ծոյլ չեմ եղել, տէր-թաղաւոր,— պատասխանեց ծերունին,— և ահա մինչև ծերութիւնս էլ աշխատում եմ, ինչքան որ կարող եմ: Աստուած սիրում է աշխատանքը:

— Քանի տարեկան ես,— հարցրեց կայսրը:

— Մօտ հարիւր,— պատասխանեց նա:

— Ի՞նչ,— բացազանչեց կայսրը,— և այդ հասակումդ դեռ ծառեր ես տնկում: Մի՞թէ միտք ունիս զրանց պտուղները վայելել:

— Յոյս ունիմ,— պատասխանեց ծերունին.— Իսկ եթէ Աստուած այդ չըկամենայ, գտնէ ուրիշները կըվայելեն և չնորհակալ կըլինին ինձանից. չէ՞ որ ես էլ իմ հայրերի աշխատանքն եմ վայելել:

Այս պատասխանը զիւր եկաւ կայսերը:

— Լաւ,— ասաց նա.— եթէ դու բողբ կունենաս այս ծառի պտուղները քաղելու, իմանց տուր ինձ:

* *
*

Անցաւ միքանի տարի: Ծերունին չդեռ ասրում էր և շարունակում խնամել իւր պարտէզը: Ծառը մեծացաւ, ծածկուեց ծաղիկներով և վերջապէս զարգարուեց պտուղներով:

Ծերունին քաղեց պտուղները, ընտրեց նրանից ամենալաւերը, կարսեց մի կոգովի մէջ և տարաւ պալատը:

Կայսրը հեռուից նկատեց ծերունուն և հրամայեց ներս կանչել:

— Ի՞նչ ես կամենում,— հարցրեց նա:

— Միքանի տարի սրանից առաջ,— ասաց ծերունին,— եթէ մատրերում է ձերպ մեծութիւնը, դուք տեսար մի ծերունու, որ իւր պարտիզում մի մատաղ ծառ էր տնկում: Գուք այն ժամանակ ցանկութիւն յայտնեցիր, որ եթէ այդ ծերունուն յաջողուի քաղել այդ ծառի պտուղները, ձեզ իմաց տրուի: Ես այն ծերունին եմ և ահա իմ աշխատանքի պտուղը:

Կայսրը սիրով ընդունեց պտուղները և մեծարեց ծերունուն:

56. ԱՆՏԱՌԸ ԵՒ ԱՌՈՒԱԿԸ

Փոքրիկ առուակը, որ խոխոջելով հոսում էր խիտ անտառի միջից, մի օր սկսեց տրտնջալ իւր վիճակի վրայ:

— Ի՞նչ դժբաղդն եմ ես,— ասում էր նա.— այս զգուելի անտառը ծածկում է ինձանից պարզ երկինքը և թոյլ չի տալիս, որ տրեգակի պայծառ ճառագայթներն ու գովարար քամին ազատ խաղան ջրերիս հետ: Ա՛խ, մեր էր, թէ մարդիկ կարատէին, ոչնչացնէին այս զգուելի անտառը:

— Սիրելի՛ դու ախար, — հանդարտ պատասխանեց անտառը, — դու գիտ փոքր ես և չես հասկանում, որ իմ ստուերը պաշտպանում է քեզ արեգակից ու քամուց. եթէ իմ այս պաշտպանութիւնը չլինէր, դու արդէն չորացած կըլլինէիր նրանց ներգործութիւնից: Գիտ սպասի՛ր գորացիր իմ ստուերի տակ և երբոր կըմեծանաս, այն ժամանակ հոսի՛ր դէպի ընդարձակ դաշտը և աներկիւզ խաղան փայլուն արեգակի և գօրեզ քամու հետ:

ԳՐԱԽՈՐ ՎԱՐՓՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

43. Արտագրեցէք և ժամանակ ցոյց տուող պարագայական բառերու տակ գիծ քաշեցէք:

Ձմեռն (ե՞րբ) սպիտակ ծիւնը ծածկում է երկրի երեսը: Գլխերն (ե՞րբ) մարդիկ հանգստանում են ցերեկուայ աշխատանքից: Օրը տեսում է (ո՞րքան ժամանակ) քունուչորս ժամ: Ամառ (ե՞րբ) առաւօտից մինչեւ երեկոյ (ո՞ր ժամանակից մինչեւ ե՞րբ) գիւղացիք աշխատում են դաշտում:

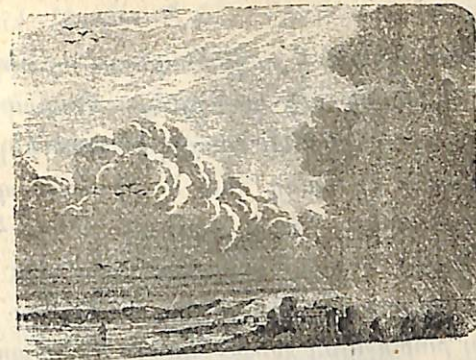
44. Գրեցէք հինգ նախադասութիւն տեղ ցոյց տուող պարագայական բառերով: Ստորոգեալի և պարագայական բառի մէջ ո՞ր, ո՞րտեղ, ո՞րտեղ հարցերն աւելացրէք:

45. Գրեցէք հինգ նախադասութիւն ժամանակ ցոյց տուող պարագայական բառերով: Ստորոգեալի և պարագայական բառի մէջ ե՞րբ, ո՞րքան ժամանակ, ո՞ր ժամանակից մինչեւ ե՞րբ հարցերն աւելացրէք:

56. Ա Ռ Ո Ւ Ա Կ

Լեռի քարաժայռից մի վճիտ առուակ
Բզիւտում է մեզմէկ՝ խոխոջ հանելով.
Խորը ձորերով անցնում են արագ
Փրփրած ալիքներն արծաթի փայլով:

Յառաջ է վազում քաղցր շշուկով,
Գաշտեր, արօտներ և մարգեր մանում
Ու քչքչալով, վեր-վար ստանելով
Գարնան կենսատու գալուստն աւետում:

57. ՋՐԻ ՈՒՆԱՊԱՐՀՈՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1.

Ջուրն, ում ասես, որ հարկաւոր չլինի: Բոյսերին, գազաններին, թռչուններին և մարդկանց հարկաւոր է նա: Ահա թէ ինչու Աստուած ծովերն ու ավիանոսները լցրել է ջրով:

Բայց ծովերի ջուրն ալի է և դառն: Այդ միաս չունի, որովհետև ամենքը ծովի մօտ չեն բնակուում: Սակայն ինչպէս մարդներ ջուրը: Ի՞նչպէս ամենքը նրան ծովերից հազարաւոր մղոն հեռու: Ի՞նչպէս բարձրացնենք նրան սարերի վրէխը:

Աստուած այս գործն յանձնել է աշխատասէր արեւին: Եւր տար ճառագայթներով արեւը ջուրը թեթիկ գալորչի է կարճնում. գալորչիներն իրանց ալային մասերը լծողնում են ծովերում, իսկ իրանք վերև են բարձրանում և թանձրանալով՝ արծաթափայլ ամպերի ձևով երևում են կապոյտ երկնակամարի վրայ:

2.

Սակայն ամպերը չեն կանգնում, մնում ուղղակի ծովերի վրայ: Այստեղ քամին սկսում է իւր գործը և ահազին ամպերը թեթիկ փե-տուրի նման քշում է դէպի լոյս աշխարհի ամենայն կողմերը: Ամեն մի ամպի մէջ այնքան ջուր կայ, որ եթէ նա միանգամից ցած թափուէր, կըծածկէր քաղաքները, գիւղերը, մարդկանց ու կենդանիներին: Բայց Աստուած գործն ուրիշ տեսակ է կարգադրել. ամպերից կաթ-կաթում են անձրևի մանր կաթիլները, ինչպէս ալիւրը մաղի միջից, կամ սառչում ու թափում են, ինչպէս ձիւն:

4.

Ջուրը թաքնացնում է հովիտներն ու արտերը և հողը նրան ներսն է ծծում: Գետնի մէջ կաթիլները միմիանց յետևից հաւաքու-
 րդանքով և կազմում են ստորերկրեայ փոքրիկ առուներ. միքանի այնպիսի
 առու խառնուում են միմեանց հետ և, մի ճանապարհ գտնելով, գու-
 են բլիսում երկրի երեսը սառն ազրիւրի ձեով: Հասում է ազրիւրը
 առուակ կազմելով, առաջ է խազում: Առուակն էլ իրան համար
 նապարհ է պատրաստում—փոքր առ փոքր հողը քանդում է և սկսում
 է քարերի վրայ խոխոջելով առաջ գնալ: Ճանապարհին նա պատահում
 է իւր նման մի շատախօսի և նրա հետ ձեւք-ձեւքի տաւած՝ առաջ
 խազում: Ճանապարհին նրանց պարձեալ պատահում է երրորդը, շ-
 բորդը, հինգերորդը... Սրանք բոլորը խառնուում են միմիանց հետ
 բարեկամաբար առաջ են հասում: Նայում—տեսնում են, որ ահա
 կգրայրահան միւլթիւնից մի կանոնաւոր գետակ է կազմուել: Այս գ-
 տակը ջուր է ապիս մարդկանց, կենդանիներին, թաքնացնում
 գովացնում է գաշտերի ծարաւ բոյսերը, պտղաւայնում է ջրապայնե-
 րարերը, կրում է իւր վրայ լաստեր և թեթի նաւակներ. իսկ ն-
 ջրերի մէջ խազում են սրախ ձկները՝ փայլեցնելով իրանց արծ-
 թափայլ թեփուկները:

3.

Գետակը վազում, խառնուում է ուրիշ գետակի հետ և միտ-
 առաջ են գնում: Ճանապարհին նրանց պատահում է երրորդը, շ-
 բորդը... և այսպիսով կազմում է մի ահապին գետ, որն ունենում
 բազմաթիւ վաւիտեր, և անցնում է մի թաղաւորութիւնից միւ-
 երեւմն միւրեւմն գետն անցնում է շատ մանր տէրութիւնների միջ-
 և նրանց ամենքին էլ բաշխում է իւր առատ ջրից: Լսում են գ-
 տերի վրայ ծանր նաւեր, որոնք բարձած են լինում գանազ-
 ապրանքներով, անցուդարձ են անում շոգենաւեր, իսկ ավերին շի-
 ւում են արհեստագործական վիւղեր ու քաղաքներ՝ մէկը միւ-
 հարուստ: Գետը մեծամեծ հարստութիւններ է ամուսնում երկրից-երկրի
 կամ գէպի հեռաւոր ծովեր և իւր բերանով ոչ միայն փոքրիկ նաւա-
 կներ, այլ մեծամեծ առապատանաւեր և շոգենաւեր է ծովը մացնու-
 րդանքով:

Գետերից շատ ջուր է թափուում ծովերի մէջ, բայց արեգակն
 հանդիստ շի մնում. նա առատ գոլորշի է բարձրացնում, ամպեր կա-
 մում և ամպոջ աշխարհին անձրև է բամանում:

Գետերը գարեբով թափուում են, թափուում ծովերի մէջ, բայց
 իրանց չեն լցնում. արևն էլ յաւիտեան գոլորշի է բարձրացնում ծո-
 վերից, բայց գարձեալ նրանց չի ցամաքեցնում: Այսպէս ամենիմաստ
 կրպով է կարգադրել Ատուած այս բանը:

58. Ա Ղ Բ Ի Ի Ր

Ազրիւր, գու հոսիւր, վազիւր, կարկաշիւր,
 Ջուր տուր արտերին, պարտէզը ջրիւր.
 Ծարաւ ծագիկներ քեզ են սպասում,
 Սիրուդ կարօտով ալրուում, պապակում:

Առանց քեզ, ազրիւր, աշխարհ չի լինի.
 Առանց ազրիւրի ինչ կեանք կըլինի.
 Գու ևս կեանք տալիս թառամած վարդին,
 Գու ևս գովացնում ծարաւը մարդին:

Ո՛վ ազրիւրի պէս նախանձ չի պահում,
 Ա՛ւմ հոգին այնպէս պալծաւ է փալլում,
 Ա՛վ է նրա պէս միշտ ներսզամիտ,
 Ա՛ւմ միտքն է այնպէս պալծաւ ու վճիտ:

Չարերը նրա մէջ քարեր են գցում,
 Նրա յատակը խառնում, պղտորում,
 Բայց նա թշնամուն կրկին ներում է,
 Նրա ծարաւն էլ գովացնում է:

Երանի կրտամ ես այն մանուկին,
Որ աղբիւրի պէս մաքրէ իւր հոգին,
Նրա պէս պայծառ պահէ իւր սիրտը,
Նրա պէս մաքուր պահէ իւր անձը:

59. Օ Գ Ե Ի Ք Ա Մ Ի

Օգր մենք չենք տեսնում և ոչ էլ լսում ենք նրա ձայնը, քանի հանդարտ է: Սակայն նա մեզ մօտ է և ամեն կողմից շրջապատում է մեզ: Փորձի համար՝ եթէ մենք վազենք, իսկոյն կըզգանք, թէ ինչպէս է օգր խփում մեր երեսին և կըլսենք նրա շփոցը: Առանց օգի մենք մի բայէ էլ չենք կարող ապրել, որովհետեւ նրանով ենք շունչ քաշում:

Վեր առնենք մի թղթէ պարիկ, փշենք, ուռցնենք նրան, իսկ յետոյ բռունցքով խփենք. պարիկն իսկոյն կըճայթի և կըտարաքուի. դա օգն էր, որ մենք լցրել էինք նրա մէջ մեր բերանից:

Երբ ձմեռը բաց ենք անում սենեակի դուռը, իսկոյն դրսի ցուրտ օգր ցածից սկսում է ներս վազել, իսկ սենեակի տար օգր բարձրից դուրս է գնում: Փորձի համար վեր առէք մի վառած մոմ, բռնեցէք դռան մէջ և դուր կընկատէք այդ: Մոմը ցած բռնելիս՝ կրակի բոցը դառնում է դէպի ներս, իսկ երբ բարձրացնէք — դէպի դուրս: Այս նրանից է, որ ցուրտ օգր ծանր է և այդ պատճառով էլ միշտ ներքին է լինում, իսկ տաքացած օգն, ընդհակառակը, թեթիւ է և վերի է բարձրանում:

Գուր լաւ գիտէք, որ քամին կրբեմն մի կողմ է փչում, երբեմն — միւս: Գա էլ օգն է, որ շարժում է, մի տեղից միւսն է վազում: Իսկ ինչից է առաջ գալիս քամին: — Երբ երկրի մի սրիւ տեղում օգր շատ է տարանում արեգակից, իսկ միւսում քիչ, իսկոյն վերինից տարացած օգն է սկսում վազել դէպի ցուրտ կողմերը, իսկ ներքինից սառը — դէպի հակառակ կողմը՝ ճիշտ այնպէս, ինչպէս որ լինում է տաք սենեակի դուռը բանալիս:

Գ Բ Ա Ն Ո Ր Վ Ա Ր Փ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ն Ե Ր

46. Հետեւեալ նախագատութիւնների մէջ հարցերին համապատասխան որոնել (յտակացուցիչ), լրացուցիչ և պարագայական բառեր աւելացրէք:

Վայրենի այժն արածում էր (ո՞րտեղ)..... Ես (ե՞րբ).... կըզամ (ո՞ւր):(ի՞նչպիսի) մանուկները արժանի են (ինչե՞): (ե՞րբ) մեզ մօտ հիւրեր կըլինին: Քոյրս (ե՞րբ).... (ո՞րտեղ).... գնեց մի (ի՞նչ)..... Մեր դպրոցում պարապմունքները տեսում են (ո՞ր ժամացնակից մինչեւ ե՞րբ)..... Ժիծեռնակները (ե՞րբ).... հեռանում են (դէպի ո՞ւր).....

47. Հետեւեալ նախագատութիւններից արտագրեցէք ստորոգեալներն ու գործողութեան կերպը ցոյց տուող պարագայական բառերը իրանց հարցերով:

Աշխատատէր աշակերտը միշտ իւր դասերը լաւ (ի՞նչպէս) է պատրաստում: Երուանող ըարձը ձայնով (ի՞նչպէս) գիտէ է կարողութեամբ: Ուսուցիչը խիստ կերպով (ի՞նչ պէս) պատժում է ծոյլ դում: Ատուցիչը խիստ կերպով (ի՞նչ կերպով) է կարողութեամբ: Ատուած ամենիմաստ կերպով (ի՞նչ կերպով) է կարողութեամբ ամեն բան: Խեղճ երեխան ուշադրութեամբ (ի՞նչպէս) լսում է մեծերի խրատները:

Օ Ր Ի Ն Ա Կ: — Պատրաստում է (ի՞նչպէս) լաւ:

60. Բ Ա Ր Ի Գ Ո Ր Ծ

Սարի լանջում, ժայռի տակ,
Ջուր էր բզիւում սառնորակ
Եւ ցրուելով խոտերում,
Ի գուր ճահիճ էր դառնում:

Նրա առջև մի խոր գուշ
Շինեց հովիւն ու տարաւ,
Խաղ ասելով նա անուշ,
Ջրեց հօտը իւր ծարաւ:

Պախլէն անցաւ այն սարից,
Շոգից հանած չար լեզուէ,
Կուշտ-կուշտ խմեց աղբիւրից,
Ապա նայեց Ասաբժուն:

Անցուորն եկաւ տօթակէզ,
Սառն աղբիւրը որ տեսաւ,
Գլխարկն առաւ ու չսքեց,
Խմեց, սիրտը հովացաւ:

Ապա թէ իւր օրհնանքը
Մազթեց մարգը այն բարի.
— Քո շինողիդ օր-կեանքը
Ջրի նման երկարի:

61. ՔԱՄԻՆ ԵՒ ԱՐԵԻՐ

Մի անգամ արեգակն ու հիւսիսային գօրեղ քամին վէճ բայ արին, թէ իրանցից ո՞րն է ուժեղ: Երկար վիճելուց յետոյ, նրանք վերջապէս վճռեցին իրանց ոյժը փորձել այն ճանապարհորդի վրայ, որը նոյն ժամին անցնում էր մօտից. «Նայիր, թէ ինչպէս կըլարձակուեմ նրա վրայ, — ասաց քամին, — և մի ակնթարթում կըլսեմ նրա վերարկուն»:— Այս ասաց թէ չէ, սկսեց փշել՝ որքան ոյժը կտրում էր. բայց որքան շատ էր աշխատում քամին, այնքան աւելի պինդ էր փաթաթուում ճանապարհորդը վերարկուի մէջ և աւելի շտապով շարունակում իւր ճանապարհը: Քամին բարկացաւ, կտտաղեցաւ և անձրև ու ձիւն թափեց ճանապարհորդի վրայ: Անիծելով քամուն՝ նա վերարկուի թևերը հաղաւ, վրայից էլ գօտին կապեց: Նոր հասկացաւ քամին, որ էլ չի կարող նրա վերարկուն խլել: Տեսնելով իւր հակառակորդի անգօրութիւնը, արեգակը ժպտաց, գուրս նայեց ամպերի յետինից, տաքացրեց երկիրը, դրա հետ էլ մեր խելոճ, ստոսած ճանապարհորդին: Արեգակի ճառագայթներից տաքացած՝ նա սիրտ առաւ, օրհնեց արեգակը, հանեց վերարկուն, ծալեց ու կապեց թամբին:

— Տեսնում ես, — ասաց այն ժամանակ հեղիկ արևը բարկացկոտ քամուն, — քաղցրութեամբ ու բարութեամբ աւելի բան կարելի է անել, բան թէ բարկութեամբ:

62. Ա Ր Ե Ի

Արև', արև', դու մեզանից
Երբ հեռացար գէպ' հարաւ,
Զմեռն եկաւ և ամեն ինչ
Յափշտակեց ու տարաւ:

Աստուած սիրես, էլ չգնաս,
Այլ միշտ մնա՛ դու մեզ մօտ.
Քեզ կըպատուենք, քեզ կըգովենք
Ամեն 'րիկուն, առաւօտ:

Որքան գոհ ենք, որ դու բերիք
Քարնան անուշ եղանակ.
Ա՛խ, երանի գարուն լինի
Տարին բոլոր ժամանակ:

Քեզ են գովում թոչնիկները
Իրանց քաղցը գայլալով,
Հովիւն իրան մեզմ սրինգով,
Հոտալն անուշ հոլով:

Տես, թէ ինչպէս փթթել են
Թէ ծառ, ծաղիկ և թէ խոտ.
Տես, թէ ինչպէս տարածուել է
Ամենայն տեղ անուշ հոտ:

Արև', արև', էլ չգնաս,
Այլ միշտ մնա՛ դու մեզ մօտ.
Քեզ կըպատուենք, քեզ կըգովենք
Ամեն 'րիկուն, առաւօտ:

63. Կ Ր Ա Կ

Սիմէօնը գնաց գաշար: Չառ ցուրտ էր և անձրև էր գալիս. նա գոզգոզում էր ամբողջ մարմնով: Սիմէօնը մտաւ անտառը, շոր ցախ հաւաքեց, գրպանից հանեց հրահանը, խփեց կայծարարին և կրակ արաւ: Այտտեղ նա տաքացաւ, շորերը շորացրեց և հետը վերցրած հացը կերաւ, կշտացաւ:

Կրակի առաջ նստած՝ Սիմէօնը մտածում էր.

— Ի՞նչ լաւ բան է կրակը. առանց նրան ոչ կերակուր կարելի է կփել, ոչ տաքանալ: Տես, թէ որքան գործ է շինում գարնաննուցում և գործարաններում: Եթէ կրակը չլինէր, մենք երկաթից ինչպէս պէտք է պոյտեր, խոփ, կացին և սրիչ շատ բաներ չինէինք: Աչմարիտ է, թէև երբեմն մենք կրակից վնաս ենք ստանում, բայց ձշմարիտ է, թէև երբեմն մեր լիմար անհոգութիւնից է պատահում:

ԳՐԱԻՈՐ ՎՅՐԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

48. Լուծեցէք հետեւեալ նախագաստութիւնները:

Բարի Սիմէօնն երէկ դաշան էր գնացել: Արամն այսօր անտառից շոր ցախեր սերեց: Մեր ուսուցիչը դասի ժամանակ մանրամասնաբար պատմեց երկրի մասին:

Օրինակ: — Բարի Սիմէօնն երէկ դաշան էր գնացել — սա մի

ընդարձակ նախադասութիւն է: Ո՞վ էր գնացել: Սիմէօնը — ննխակայ է: Սիմէօնը ի՞նչ էր արել: Գնացել էր — ստորոգնալ է եւ այլն:

49. Արագրեցէք և զործողութեան պատճառն ու նպատակը ցոյց տուող պարագայական բառերի տակ զիժ քաշեցէք:

Զինը հարում է (ինչի՞ց) տարուի իւնից: Մովը հարում է (ինչի՞ց) կրակից: Բերանս պապակում է (ինչի՞ց) ծարաւից: Գրքերը տալում են (ինչո՞ւ համար) կարդալու համար: Ես այսօր տանից դուրս չեկայ (ի՞նչ պատճառով) հիւանդութեան պատճառով: Ես կարմրեցայ (ինչի՞ց) ամօթից: Ծատ քաղաքներ ամայի են դառնում (ինչի՞ց) ժանտախտից:

50. Կրացրէք հետեւեալ նախադասութիւնները:

Հօրեղբայրը վերադարձաւ: — Ո՞ւմ հօրեղբայրը: Ե՞րբ: Ո՞րտեղից: Ինչո՞վ: Ինչո՞ւ համար:
Շունը խաղում է: — Ի՞նչպիսի շունը: Ի՞նչպէս: Ո՞րտեղ: Ո՞ւմ հետ:

51. Կուժեցէք ձեր կողմած նախադասութիւնները:

64. Գ Ա Ր Բ Ի Ն

Կռանը ձեռքին, գնդանն առաջին,
Քիթ, երես մրօտ, դարբնոցի միջին
Կաշուէ գոգնոցը առաջը կապած՝
Լոկի կանգնած է մեր Խաչօ դարբին:

Փուքսը փնճ-հա-փնճ փչում է փչում,
Կայծեր ու մսիկը դէսուգէն փռում,
Երկաթի մի շերտ հնոցը կոխած՝
Սաստիկ տաքիցը վառւում, կարմրում:

Խաչօն հանում է երկաթի շերտը,
Զնգանի վրայ կռանով ձեծում,
Շինում նրանից փայտ, մեխ ու կացին
Եւ խկոյն ջրի տաշտակը կոխում:

Թըշշում է երկաթը ցուրտ ջրի միջին,
Սմպի պէս փռում տաք-տաք գոլորշին,
Կրկին պնդանում, կրկին փափկանում,
Մինչև պատրաստուած շարտում գետնին:

Այսպէս ամբողջ օր մեր դարբին Խաչօն
Կրակի առաջ, այն կեղտ ու մուրում,
Մի կտոր չոր հաց ճարելու համար
Կուշ-ձիգ անելով իւր կեանքն է մաշում:

65. Ե Ր Կ ՈՒ Ի Խ ՈՓ

Միևնոյն երկաթի կտորից և միևնոյն արհեստանոցում շինուած էին երկու խոփ: Գրանցից մէկը գնեց մի երկրագործ և սկսեց գործածել նրան. իսկ միւսը երկար ժամանակ բոլորովին անօգուտ ընկած էր վաճառականի խանութում: Պատահեցաւ, որ միբանի ժամակից յետոյ երկու ընկերները դարձեալ աեսան իրար: Երկրագործի մօտ եղած խոփն արծաթի պէս պոպոզում էր և առաջուանից աւելի գեղեցկացել էր, իսկ միւսը սևացել էր ու ժանգոտել:

— Ասան, ինդրեմ, — հարցրեց ժանգոտած խոփը իւր ընկերին. — այդ ինչիցն է, որ դու այդպէս փայլում ես, իսկ ես այսպէս սևացել եմ ու ժանգոտել:

— Աշխատելուց սիրելիս, — պատասխանեց միւսը. — իսկ դու որ ժանգոտել և առաջուանից աւելի վատացել ես, այդ էլ նրանից է, որ այսքան ժամանակ կողքիդ ընկած՝ ոչինչ չես արել:

66. Ե Ր Կ ՈՒ Ի Ք ՈՅ Ր

Մեզնից շատ առաջ կար մի թագաւոր,
Հոգով գեռ արի, գլխով ալեւոր.
Մեծ ծով էր պատել նրա աշխարհը.
«Ոսկի» տոացին գիտուեք այն դարը:

Ունէր նա երկու մատաղհաս աղջիկ,
 Մինը խիտ ազեղ, միւսը գեղեցիկ:
 Մի օր ազեղը ստում է միւսին.
 «Յրթանք ծովի ափ, քոյրիկ, միասին»:

Սիրունը գնաց սուաջից տրտում,
 Տղեղը լեռնից սխ պահած սրտում.
 Հագիւ թէ ծովի ափին էր հասած,
 Իւր սիրուն քրոջ գլորեց նա ցած:

Կանչեց կիսամեռ սիրունը ջրից.
 —Քոյրիկ, իմ քոյրիկ, փրկէ ինձ մահից.
 «Ես ունիմ տանը գեղեցիկ մանեակ,
 «Ա. ո, էն քեզ լինի, պարգեէ ինձ կեանք»:

— Էն առանց քեզ էլ կարող եմ ստանալ.
 Ինձնից փրկու՛թիւն դու բնաւ մի չուսալ»:
 — Քոյրիկ, թէ այդ էլ քեզ չէ բաւական,
 «Կրտամ քեզ սսիի պսակ պատուական»:

— Էն առանց քեզ էլ կարող եմ ստանալ.
 «Ինձնից փրկու՛թիւն դու բնաւ մի չուսալ»:
 — Քոյրիկ, մի թողնիլ դու ինձ անտերունջ,
 «Քեզ սիրուն փեսաս կրտամ անտրտունջ»:

Տղեղը սիրաւը դատել էր ժեռ քար,
 Քրոջ խնդիրքը թողեց անկատար:
 * * *

Ղկնորսը ծովը ձգեց մեծ ուռիան,
 Բռնեց մարմինը սիրուն աղջկան.
 Ջրիցը հանեց, գրեց ափի մօտ,
 Շատ ծաղիկ ցանեց վրան ու շատ խոտ:
 Մի աշուղ անցաւ, տեսաւ աղջկան,
 Լացեց ու առաւ, գրեց ուսի վրան,
 Տարաւ իրա տուն այդ անդին գիւտը,

Չորացրեց նրա մարմնի ողջ հիւժը.
 Գեղեցիկ տաւիգ շինեց սակրերից,
 Բաղցրածայն լարեր հիւսեց մագերից:

Երբ որ ամեն բան պատրաստեց կարգին,
 Գնաց արքունիք՝ տաւիղը ձեռքին.

Երբ մտաւ դահլիճ շքեղ զարդարած,
 Տեսաւ աղեղին փեսի մօտ կանգնած.
 Բացեց բերանը, լարերին խփեց,
 Հիւբերի սուջե քաղցրածայն երգեց.

«Հնչէ, իմ տաւիգ, հնչէ համարձակ,
 «Հարագատ քոյրս խլեց իմ պսակ.
 «Ասէ, իմ ծնող, լսէ, սիրական,
 «Հարագատ քոյրս խլեց իմ փեսան.
 «Ասէ, ժողովուրդ, լսէ անխռով,
 «Հարագատ քոյրս գլորեց ինձ ծով»:

Միւս օրը դահլիճք խարոյկ շինեցին,
 Մահապարտ քրոջ մէջը գլորեցին.
 Հուրը պըլպըլաց. աղջիկը կանչեց.
 «Իմ մեղաց համար Աստուած ինձ պատժեց»:

ԳՐԱԻՈՒՐ ՎԵՐԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

52. Հեռեեալ նախագասութիւններից արտագրեցէք բոլոր ստորագրու-
 ները պարագայական բառերով: Ստորագրելի ե պարագայական բառերի մէջ
 հարցեր աւելացրէք:

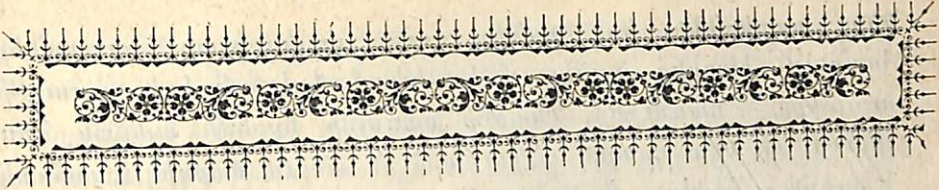
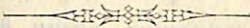
Մանուկները սովորում են ուսումնարանում: Գարնանը տար
 երկրներից երգող թռչունները վերադառնում են իրանց բները:
 Գարնանից մինչև աշուն գիւղացիք դաշտային աշխատանքով են
 պարապում: Աբաղաղները առատաներն ու երեկոները քարձրա-
 ձայն կանչում են:

Օրինակ:— Սովորում են (ո՞րտեղ) ուսումնարանում:

53. Գրեցէք ձեզանից հինգ ընդարձակ նախադասութիւն լրացուցիչ, սրոշիչ (յատկացուցիչ) և պարագայական բառերով:

54. Արտագրեցէք հետևեալ նախադասութիւնները և կոչական բառերի տակ գիծ քաշեցէք:

Երթանք ծովի ափ, քոյրի՛կ, միասին: Քոյրի՛կ, մի թողնիլ դու ինձ անտերունջ: Հնչէ՛, ի՛մ տաւիդ, հնչէ՛ համարձակ: Լսէ, ի՛մ ծնող, լսէ՛, սիրակա՛ն, հարազատ քոյրս խլեց ի՛մ փեսան: Լսէ, ժողովո՛ւրդ, լսէ՛ անխտով, հարազատ քոյրս գլորեց ինձ ծով:

Տ Ա Ր Ո Ւ Ա Յ Ե Ղ Ա Ն Ա Կ Ն Ե Ր Ը

Ա. Զ Մ Ե Ռ

67. Զ Ի Ի Ն

— Ա՛խ, ինչո՞ւ, ինչո՞ւ կըգայ պող ձիւնը,
Նորից ամիսներ պիտ' մնամ տանը,
Տեսնելու չեմ ես կանաչ ծառ, արօտ,
Հօտոտ ծաղիկին պիտ' մնամ կարօտ:

— Զիւնը որ կըգայ երկնքէն ի վար,
Իմացիր — մեծ բաղդ է մարդուս համար.
Վերմակի պէս տաք կըծածկէ գետին,
Որ բոյսի արմատն զիմանայ ցրտին:

Նա հողին կըտայ հիւթ, պարարտութիւն,
Քաշտին ու արտին մեծ առատութիւն.
Մի տրտնջալ, մարդ, դու բնութենէն,
Թէ տաք և թէ ցուրտ մեզ միշտ օգուտ են:

68. Զ Մ Ե Ռ Ը

Զմեռն արեգակը երկար չի մնում երկնակամարի վրայ և շատ քիչ էլ տաքացնում է, այդ պատճառով ձմրան օրերը կարճ են լինում և ցուրտ: Մարդիկ վառում են վառարանները, որ իրանց ընտկարան-

ները տարացնեն, իսկ տանից դուրս գալիս՝ տար հազուադեպ են հասնում: Գետինը ծածկուած է ձիւնով, իսկ գետերը, առուակներն ու լճերը — սառուցով: Գետերի սառուցը երբեմն այնքան հաստ է լինում, որ նրա վրայով անցուկարձ են անում մարդիկ և սահնակներ: Ծառերն ու թփերը մերկացած են լինում իրանց տերևներից, թռչուններից շատերը հեռանում, վնում են տար երկրներ, գազանները քաշուած են իրանց բները, իսկ միջատների հոտը կտրուած է բոլորովին:

69 . Չ Մ Ե Ռ

Չմեռն է, ձմեռ, սիրուն երեխէք,
Չմեռն է և դուք գողում, մրսում էք.
Բայց դուք մենակ չէք, ես էլ եմ մրսում,
Ես էլ եմ ձեզ սէս գողում, սորսում:
Չմրան երկիւղից գետը քար կտրեց,
Քրէքքէջան առուն լռեց, պապանձուեց,
Գալար բոյսերը սառան, փետացան,
Նախշուն հաւերը թռան, հեռացան.
Բայց էլի շատին իւր ճանկը գցեց,
Բուք-բորան արաւ, բոլորին խեղդեց.
Սիրուն վարգենու թուփը չորցրեց,
Սոխակի լեզուն տակիցը կտրեց...
Ջրադաց չկայ — ջուրը սառել է,
ձանապարհ չկայ — ձիւնը կապել է.
Թէ մարգ, թէ տաւար, միակերպ քաղցած՝
Աղբում, լալիս են մահուան դուռն ընկած:

71. ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐԻ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐԸ ՉՄԵՌ ԺԱՄԱՆԱԿ

Չմեռը գալիս է թէ չէ, գաշտերն ու անտառները գատարկուած, մերկ անապատի կերպարանք են ընդունում: Գեղեցիկ երգող թռչունները թռչնում են իրանց բները և հեռանում գլպի տար երկրներ, գրկելով մեզ իրանց քաղցը երգերից: Մեզ հետ ձմերկոււ են մնում

միայն սպառնեք, կաշաղակներն ու ճնճուկները, բայց նրանք էլ մտանում են մարդկանց ընակարաններին:

Գազանները թէև չեն փախչում ձմեռուայ երեսից, սակայն նրանք քաշուած-մտնում են իրանց սրջերն ու բները: Արջը և ոզնին սաստիկ ցրտից թմրում, ննջում են մինչև գարնան սկիզբը: Խորամանկ աղուէսը և քաղցած գայլը դէտուլէն են ընկնում մի բան ճանկելու համար, իսկ մոխրագոյն նապաստակը ցատկոտելով է տարանում:

Էնտանի կենդանիներն, իհարկէ, ցրտից և քաղցից կրկոտորուէին ձմեռը, եթէ մարդիկ նրանց համար տար դոմեր և յարմար կերակուր չդատարատէին, նրանց հոգսը չբաշէին:

Գ Բ Ա Ռ Ի Վ Ա Ր Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ն Ե Ր

55. Գրեցէք հեռեկալ գործողութիւն և դրութիւն ցոյց տուող բառերը (բայ):
Խմել: Հազնել: Կանգնել: Գնալ: Մնալ: Նստել: Խաղալ: Կարդալ: Գրել: Նայել: Տեսնել: Ուշանալ: Շտապել: Բարձրանալ: Մտնանալ:

56. Արտագրեցէք «Կենդանիների բնակարանները ձմեռ ժամանակ» յօդուածից բոլոր բայերը:

Օրինակ:— Գալիս է: Գատարկում է...:

57. Արտագրեցէք հեռեկալ բայերն իրանց սկզբնական ձևով:

Կարդացի — կարդալ: Մնում և՛ — մնալ: Կածէ — Բնեցի — Կանչեցին — Պատրաստում ես — Կըքաշեմ — Ստիպում են — Կերայ — Կերակրի՛ր — Ընկնում էր — Թռչկոտեցին — Լուսացաւ — Օրհնեց — Անցնում էր — Կըթմնի —

71. Ա Ղ Բ Ա Տ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Չմեռը բոլորն էլ տար և կուշտ չեն լինում: Վիւղերում և քաղաքներում շատ աղբատներ կան, որնք ոչ տար բնակարան ունին և

նչ էլ ուտելու չոր հացի կտոր: Յուրան ու քաղցածութիւնն ստի-
պում են աղքատին դուրս գալ տանից. թափառում է թշուառ ծե-
րունին փողոցից-փողոց, տանից-տուն՝ Բրիստոսի սիրուն մի կտոր
հաց մուրալու: Խեղճը չունի տար հագուստ, նրա վերարկուն պա-
տառտուած է, արեխները ծակծկուած: Յուրան անխնայ անցնում
է մինչև նրա սակորները, ձայնը դողողում է, աչքերից արտասունքի
կաթիլներ են զլարում, ձեռներն ու սաները ցրտից սառել, փետա-
ցել են... Ողորմեցէք այդ թշուառին: Թոյլ մի տար, որ նա այդ ծիր
հասակում մեանի սովատանջ մահով: Տարացրէք, կերակրեցէք, ողոր-
մութիւն տուէք նրան և նա միշտ կօրհնէ ձեզ՝ ձեր բարերարու-
թեան համար:

72. Թ Ռ Չ Ո Ւ Ն

Մի ձմրան օր էր. փչում էր քամին,
Ձիւնի քուլէքը ամեն տեղ ծածկում,
Մարդ և անասուն ցրտի երեսից
Փախչում էր, մտնում, տան մէջը փակում:

Իմ պատուհանին, որ պինդ փակուած էր,
Յանկարծ մօտեցաւ մի փոքրիկ թռչուն.
Նա դողգողում էր, թևերը շարժում
Եւ իւր կառուցով խփում ապակուն:

Տեսնելով թռչնի այդ դառն վիճակ,
Յուզուեց իմ սիրտը, դթացի վրան.
Ձթողի երկար տանջուել այն ցրտում,
Իսկոյն սենեակս առայ ես նրան:

Վաղարեց ձիւնը, հանդարտուեց քամին,
Իմ սիրուն թռչնակը նորից ոյժ առաւ.
Ուղղեց թևերը, սաւառնեց օդում
Եւ մի քաղցր երգ երգել սկսաւ:

Անուշ էր երգը, մեղմ ու գրաւիչ.
Նա շարժեց իմ սիրտ, ազդեց իմ հոգուն.
Բռնեցի նրան, դրի վանդակում,
Որ զոհ չգնայ կատաղի քամուն:

Բայց մի ժամ չանցած, նա տխուր, տրտում,
Գլուխը կախեց, արձակեց մի ճիչ.
Մօտեցայ նրան, նա լետ-լետ քաշուեց,
Կասես ես նրան լինէի դահիճ:

— Այո, դժուար է, — ասացի նրան, —
«Աննձան երգիչ, սիրելի թռչնակ,
«Անկերից զատուած, քո բնից հեռու
«Վարել քեզ այնպէս բանդարկեալի կեանք:

«Ահա կըբանամ քո բանդի դուռը,
«Թոյր դէպի դաշտ և կամ խոր անտառ,
«Գտիք ընկերիդ, սիրէ քո բունը.
«Մահ ու գերութիւն մի է քեզ համար»:

Բ. Գ Ա Ր Ո Ւ Ն

73. Գ Ա Ր Ն Ա Ն Ս Կ Չ Բ Ի Ն

Հրաշալի եղանակ է այսօր: Գուրը տար է և պարզ. արեգակն
ուրախ-դուարիժ խաղում է հալած ձեան հետ, ջրի կաթիլները
պսպում են նրա ճառագայթների տակ, խոնաւ դեմնի երեսից գո-
լորչի է բարձրանում: Փոքրիկ ճնճուկները զգուածի նման ազմկում
են կաուրի վրայ... Ահա այնտեղ թռչկոտում է նրանցից մէկը. նա

աղաղակում է, — և նրա ձայնի ամեն մի հնչիւնը, նրա փոքրիկ մարմնի ամեն մի անդամն անուղջութիւն և ոյժ է արտաշնչում:

74. ՀՐԱԻԷՐ ԳԱՐՆԱՆ

Կարօտ ենք տեսքիդ, աննման զարուհ, Շուտ արի, մեզի բեր ծագիկ սիրուն. Բեր պայծառ արև, բեր մեզ տաք օրեր, ձըռվբոսդ խոչուն, բեր կանաչ զաշտեր:

Բաց մեր գուները, բաց մեր սլափուհան, Թող բացուեն, ծաղկեն վարդ, մեխակ, շուշան. Փակուած սենեակից ելնենք, ազատուենք, Կանաչ գաշա երթանք, խաղանք, գլխուենք:

ԳՐԱԻՈՐ ՎԱՐԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

- 58. Արտազրեցէք «Գարուն» յօգուածից բոլոր բայերը:
- 59. Գրեցէք նոյն բառերն իրանց սկզբնական ձևով:
- 60. Արտազրեցէք հետևեալ վարժութիւնը:

Ն ե ր կ ա լ ժ ա մ ա ն ա կ
(Ս, յ ժ մ)

Եզ. թ. Ես կարդում եմ	Յոզ. թ. Մենք կարդում ենք
Գու կարդում ես	Գուք կարդում էք
Նա կարդում է	Նրանք կարդում են:

- 61. Գրեցէք միևնոյն ձևով գրել, կանգնել և խօսել բայերը:

75. Գ Ա Ր Ն Ա Ն Ը

Մարտի իննին ցերեկն ու գիշերը իրար հաւասար են լինում, իսկ յետոյ հետզհետէ ցերեկն սկսում է երկարել, գիշերը կարճանալ: Չիւնն ու սառույցը հալում են արեգակի ներգործութիւնից, գետերը լցւում, բարձրանում են և, դուրս գալով ավերից, չորս կողմը ջրով ծածկում են: Գաշտերում և մարգագետիններում, անտառներում և պարտէզներում կանաչ խոտն է սկսում դուրս գալ և գլուխ են բարձրացնում ձրայնի մարման անաշին ծաղիկները — ձնծաղիկն ու մանուշակը: Թռչունները խուսկոտանք վերադառնում են հեռու երկրներից, այստեղ-այնտեղ սկսում են երևալ և միջատները: Հովիւր իւր հօտը դուրս է տանում գէպի արօտ: Գարնան գալով սկսում է և գիւղացու գաշտային աշխատանքը: Նա պէտք է արտերը վարէ, ցանէ, որ իւր գատարկուած ամբարներն աշնանը նորից լցնէ հացահատիկներով:

76. ՀԱՍՈՅԻ ԵՐԳԸ

Ահա ծագեց կարմիր արև,
 Տաք և պայծառ է օրը.
 Գէ՛հ, բաշեցէք, սիրուն եզներ,
 Յառնա՛յ տարէք արօրը:
 Վարք վարենք, ահօս փորենք,
 Խօր ահօսներ հողի մէջ.
 Սերմը ցանենք, որ հունձ հնձենք,
 Յորեն զիգենք կալի մէջ:
 Կըզայ ձմեռ — մենք վախ չունինք,
 Ուրախ կանցնի մեր օրը.
 Ուտելու միշտ պաշար ունինք,
 Լի և կուշտ է մեր փորը:
 Գէ՛հ, բաշեցէք, սիրուն եզներ,
 Շուտով վարենք արտերը.
 Թող չստեն մեր գրացիքը՝
 «Թող են Հասօյի եզները»:

77. Ա Պ Ր Ի Լ

Մեր Ազամ նախահայրն իւր կեանքում առաջին անգամ տեսած ձմեռուայ ցրտիցն ազատուեց. դարունքուայ կտրմբաշաղ արևից նրա մրսած մարմինը տաքացաւ. նրա կեանքի անբաժան ընկերը, մեր եւս տատը, մի փունջ ծաղիկ ձեռքին՝ ուրախ-ուրախ տուն ընկաւ: Կարծես մի ծանր բեռ վեր ընկաւ Ազամի սրտից: Ծաղիկը ձեռքին առաւ, հոտ քաշեց, Ասածուն փառք տուեց ու առաց. — «Թող այսօրուանից սկսած այս ամախ անուշը Ապրիլ կոչուի. ես փախեցում էի, թէ ձմեռը մի օր մեզ ցրտահար կանի, կըտառեցնի, կըմեռցնի. բայց հիմի հաւատում եմ, որ այսուհետև մենք ցրտից երկիւզ չունինք, կապրենք ու կեանք կըքաշենք:

Ապրիլ, իրան որ ապրիլ: Ի՞նչ գրութեան էին միքանի օր առաջ շքաւորները, ի՞նչպէս են այսօր՝ Ապրիլ ամսին: Նրանք աշունքուան գառը քրտինքով ձեռք բերած սպրուտախ պաշարը ձմեռուայ սկզբին կերել-վերջացրել էին:

Հայր թուրքին, թուրքը հային պատահելիս՝ յունուարին հարցնում էին՝ «ալիւր ունի՞ս», փերտրուարին հարցնում էին՝ «փայտ ունի՞ս», մարտին էլ իրար սիրտ էին տալիս, որ քաջ լինին, միքանի օր էլ համբերեն:

Գնացին, կորան ձմեռուան ձիւնն ու սառոյցը, ցուրտն ու սառնամանիքը: Անց կացաւ զիժ Մարտը, անց կացան բուրն ու քամիքը, եկաւ Ապրիլը, սպրեցրեց ամենքին:

Կատարեալ ապրելու ամիս է. գաշտը լիքն է տեսակ-տեսակ բանջարներով. փողով չէ, գնում են, քաղում, բերում, ուտում: Ոչխարը ծնել է. գառները զամկները խաղացնելով՝ խոտերի մէջ թռչկոտում են. կաթը ջրից առատ է. սշխարի մածունն աղքատից խնայել չկայ, հարուստն իր շունետը հարեանին կաթնով, մածնով, նոր պանրով, կարագով լիացնում է:

Աշնանավար ցորենի արտը երկու թիզ բարձրացել, ցնծալով ցնծին է տալիս. նրա կողքին Մարտ ամսումը վարած ու ցանած վարնանավար արտը նոր ծիւղ է. մտիկ տուողի հոգին է փառաւորում:

Ծառերն արդէն ծաղիկել են, անուշահոտութիւն են բուրում: Ծառերի վրայ ծաղիկից-ծաղիկ սսկեգոյն մեղուններն են թռչկոտում. ամեն մի ծաղիկի վրայ մի-մի աշխատատէր մեղրաճանճ է նստել. նա ծաղիկների քաղցր հիւթիցը մեզ համար մեղր է շինում: Զմեռուայ ցրտից փախած թռչուններն օտարութիւնից յետ են եկել: Դրանցից մի քանիսը իրանց բներն են շինում, ոմանք երգում են, ոմանք ձու ածում, միքանիսն էլ ամեկ, պրծեկ, թուխս են նստել:

Գ Ր Ա Ի Ո Ր Վ Ա Ր Փ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ն Ե Ր

62. Արտաբրեցէք հետեւալ վարժութիւնը:

Ա ն ց ե ա լ ժ ա մ ա ն ա կ
(Ա. ո. ա. ջ)

Եզ. թ. Ես կարդում էի	Եզ. թ. Ես կարդացի
Դու կարդում էիր	Դու կարդացիր
Նա կարդում էր	Նա կարդաց:
Յոգ. թ. Մենք կարդում էինք	Յոգ. թ. Մենք կարդացինք
Դուք կարդում էիք	Դուք կարդացիք
Նրանք կարդում էին	Նրանք կարդացին:

63. Փոփոխեցէք միեւնոյն ձեով սկսել, վերապառնալ և երեւալ բայերը:

64. Գրեցէք հետեւալ բայերը ներկայ ժամանակով:

Մըսել: Տեսնել: Բաղել:

78. Հ Ա Տ Ի Կ

Լոյսը բացւում է. շուտ արտը գնամ,
Պատուեմ սուր խոփով ես կուրծքը հողի.
Ի՞մ սիրուն հատիկ, քեզ նրան պահ տամ,
Մինչև օրերը ամբան արևի:

Թագեմ քեզ, հատիկ, և զարդս քեզ հետ.
Թէ Աստուած ուզեց, դու կանաչեցիր,

Ամառը պտուղներն սկսում են հասունանալ: Անտառներում հաս-
նում են հատապտուղները, իսկ գաշտերում հացարոյտերն են գեղ-
նում և հնձուտրներին իրանց մօտ հրաւիրում: Գիւղացին եռանդով
սկսում է հունձը:

Գ Ի Ը Խ Ի Բ Բ Վ Ա Ր Փ Ի Թ Ի Ի Ն Ն Ե Ր

65. Արագբեցէք հեռուէս վարժութիւնը:

Ա պ ա ո ն ի ժ ա մ ա ն ա կ

(Յ Ե Տ Ո Ղ)

Եզ. թ. Ես կը կարդամ
Դու կը կարդաս
Նա կը կարդայ

Յոգ. թ. Մենք կը կարդանք
Դուք կը կարդաք
Նրանք կը կարդան:

66. Փոփոխեցէք միեկնոյն ձեռով լողալ, հասնել և բռչել բայերը:

67. Լրացրէք հեռուէս վարժութիւնը:

Տ ա լ.

Ն ե Ր կ ա լ ժ ա մ ա ն ա կ

Եզ. թ. Ես տալիս եմ
Դու
Նա

Յոգ. թ. Մենք տալիս ենք
Դուք
Նրանք

Ա ն ց ե ա լ ժ ա մ ա ն ա կ

Եզ. թ. Ես տալիս էի
Դու
Նա

Եզ. թ. Ես տունցի
Դու
Նա

Յոգ. թ. Մենք տալիս էինք
Դուք
Նրանք

Յոգ. թ. Մենք տունցինք
Դուք
Նրանք

Ա պ ա ո ն ի ժ ա մ ա ն ա կ

Եզ. թ. Ես կը գամ
Դու
Նա

Յոգ. թ. Մենք կը գանք
Դուք
Նրանք

82. ԱՆՉՐԵԻԻ ԿԱԹԻՂ

Փալլուն կաթիլը գարնան անձրևի
Մի օր հարց տուեց իւր ընկերներին.
— Ինչո՞ւ մենք այս հին, աղքատ խրճիթի
Լուսամուտն ալսպէս բաղխում ենք ուժգին»:

Կաթիլներն իսկոյն տուին պատասխան.
— Այստեղ երկրագործ մշակն է ապրում.
«Քաղցր աւետիք տալիս ենք նրան,
«Որ արտում ցորենն աճում է, ծաղկում»:

83. ԵՐԱՅԵ ԵՒ ԱՆՉՐԵԻ

Ամառը չորային էր: Արեգակն օրեցօր բարձրանում էր պարզ
երկնքի վրայ: Փոշին ամպի պէս կանգնած էր ճանապարհներին: Գե-
տինը քարի նման պնդացել և սկսել էր ճարճրատել: Առունները ցա-
մաքել էին: Ծաղիկները տխուրութեամբ կախել էին գլուխները, խոտը
գեղնել էր, գեռահաս ցորենը թառամել էր: Երկրագործը վշտալի
պրտով նայում էր իւր արտին և մտածում. «Աստուած իմ, ինչ որ
ինձանից էր կախուած, արեցի, արտս խորը վարեցի, ընտիր սերմով
սերմեցի և լաւ ցաքանեցի, — այժմ թող լինի Քո սուրբ կամբը»:

Պայծառ երկնքի վրայ ամպեր երևացին. հեռոցհեռ նրանք թան-
ձրացան և ծածկեցին երկնակամարը, իսկ երեկոյեան դովարար ան-
ձրերը ջրեց մարգագետիններն ու արտերը: Դաշտային թառամած
բոյսերը դուարթացան. նրանք անտեսանելի կերպով իրանց բարակ
արմատների օգնութեամբ ծծեցին թաց հողի սննդարար հիւթը: Խոտը
կանաչեց. ծաղիկները բարձրացրին իրանց գլխիկները. ծառերի վայ-
լուն տերևներն ազահարար ներս ծծեցին խոնաւ օդը: Ուրախ-դուարթ
արագ լցրին իրանց քոտալի հասկերի հատիկները:

դինը — մարտ, իսկ վերջինինը — դեկտեմբեր: Յուզիսը տարուայ
եօթներորդ ամիսն է: Հայրս չորս օր առաջ երեք փութ ու կէս
խալ գնեց մեզ համար:

70. Լուծեցէք հեռեկայ նախագատութիւնները:

Երեկոյեան զովարար անօրելը ջրեց մարգագետիններն ու
արտերը: Դաշտային թառամած բոյսերը զուարթացան: Նրանք
անտեսանելի կերպով իրանց բարակ արմատների օգնութեամբ
ծծեցին թաց հողի սննդարար հիւթը:

71. Գրեցէք հինգ նախագատութիւն կոչական բառերով:

Դ. Ա Ը Ո Ւ Ն

86. Ա Ը Ո Ւ Ն

Աշունը եկաւ, թափուեցաւ սաղարթ,
էլ մի փնտրել դու մանուշակ ու վարդ.
Բնութիւնը տխուր, պարտէզը տրտում,
Զմեռուայ հոգսն է ամենի սրտում:

Երեխան փակուած մենակ սենեակում,
Պատուհանիցը պարտէզ է նայում.
Միտքը բերում է գարնան օրերը,
Մարգերի վրայ զուարթ խաղերը:

Մի տրամիլ, տղայ, թող անցնի մարտը,
Նորից կրբացուեն նարգիզն վարդը.
Նորից ստիակը պիտի դալ հանդէս,
Նորից խողպու դու կերթաս պարտէզ:

87. Ա Ը Ն Ա Ն Ը

Եմաւը վերջանալուն պէս՝ ծառերի կանաչ տերևներն սկսում են
փոքր առ փոքր դեղնել, թառամել. դերանդին ու մանգաղը իրանց
գործը վերջացնում են արտերում. սարերի և հովիտների կանաչ ծած-
կոցները չորանում են. ծառերի և թփերի հասած պտուղները քաղում:

Աշնան նշաններն ամեն կողմից մարդու աչքին են դիպում. ահա
այստեղ, հե՛ծած արտերի տեղ, դեղին ծղօտներ են երևում միայն.
այնտեղ, այգիներում, պտուղներից մերկացած ծառերն են տխրու-
թեամբ շարժում իրանց պլուխները և պատրաստում ձմեռուայ քունը
մտնելու: Կալերում արագ-արագ կալտում են հե՛ծած հացաբոյսերը:

Քանի գնում, օրերն զգալի կերպով կարճանում են. արեգակն
արդէն կորցրել է իւր զօրութիւնը. երկինքն յաճախ ծածկում է
մոխրագոյն ամպերով և բարակ անձրիք մաղում է վերևից: Չուող
թռչունները շարան-շարան հեռանում են դէպի տաք երկրներ: Գլուխ-
բոյսերում, ամառուայ արձակուրդներից յետոյ, ուսումն է սկսում:

88. ՉՀՆՉԱԾ ԱՐՑ

Աշուն է խորին. ծիծառը թռաւ,
Անտառն է գատարկ, դաշտը մերկացաւ.
Միայն դաշտումը անհունն մնացած
Տխուր ու տրտում մի արտ կայ կանգնած:

Կարծես հասկերը ասում են միմեանց.
— Ի՞նչպէս մըտում ենք այս ցրտի տակ.
«Շատ տխրալի է գետին խոնարհել
«Եւ ատօք պտուղը հողում թաթախել»:

«Ամենայն գիշեր մեզ մօտ իջնում են
«Անցնող թռչուններն ու մեզ ուսում են.
«Պագաններն տրորում, քամին մեզ ծեծում.
«Ո՛ւր է մեր տէրը, ում է սպասում»:

Քամին տալիս է նրանց վատ համբաւ.
«Մահը ձեր տիրոջ երկրից վեր տաւ»:

ԳՐԱԽՈՐ ՎԵՐՓՈՒԹՅՆԵՐ

72. Արտագրեցէք հետեւեալ նախագասութիւնները և դերանուների սակ վիճ քաշեցէք:

«Ես այսօր իմ դասը լաւ եմ պատրաստել: Դու չարութիւն ես անում: Նա վեր առաւ իւր գիրքը եւ ինձ տուց: Ա՛նք, այս ամստ ձեզ մօտ հիւր կրգանք: Դուք եղբայրներ էք: Նրանք իրանց տանն են: Կովը, եզը եւ շունը վիճում էին միմեանց հետ, թէ նրանցից ո՛րին տերն անելի է սիրում:

73. Հետեւեալ նախագասութիւնների մէջ գոյական անունների տեղ յարմար գերանուններ դրէք:

Հովիւը քշեց իւր նախիրը դէպի դաշտ, հովիւը մինչեւ երկուկոյ նախիրն արածացնում էր դաշտում: Աղանին տեսաւ, որ դեղձանիկն ընկել էր թակարդը եւ աղանին սկսեց ծիծաղել դեղձանիկի վրայ: Արամն ու Գուրգէնն ընկերներից յետ են մ'նացել, որովհետեւ Արամն ու Գուրգէնը երկար ժամանակ հիւանդ են եղել:

74. Արտագրեցէք «Օտարի օգնութիւնը» յօդուածից բոլոր գերանունները:

75. Լուծեցէք հետեւեալ նախագասութիւնները:

Արեգակն արդէն կորցրել է իւր գօրութիւնը: Երկինքը յամախ ծածկում է մխրազոյն ամպերով: Բարակ անձրեւը մտնում է երկնքից: Չուող թռչունները շարան-շարան հեռանում են մեզանից դէպի տար երկրներ:

ՈՍԿԻ ԶԿՆԻԿ

1.

Մի ծերուկ ձկնորս և իւր պառաւ կին Բնակուում էին Մեծ ծովի ափին.

Ծերը գնում էր, ձուկ բռնում ծովից, Պատաւն էլ տանը թեւ մանում բրդէց: Այսպէս միտաին՝ մի հին զէւեւատան Երեսուն երեք տարի ապրեցան:

Ահա՛ մէկ օր էլ ծերը գնաց ծով, Որ ձուկը որսալ իւր մաշուած ցանցով. Նա ուրախ-ուրախ ցանցը ծով ձգեց, Առաջին անգամ միայն ախլամ հանեց: Երկրորդ անգամը ցանցը ձգեց ծով, Յանցը դուրս եկաւ ծովալին խոտով: Իսկ երրորդ անգամ որ ցանցը ձգեց, Ո՛վ կարէ տեսլ, թէ ինչ դուրս հանեց. — Նա բերաւ իւր հետ մի սփի ձկնիկ, Չկանց արքայի դուստրը գեղեցիկ. Ծերի ցանցն ընկաւ՝ իբրև խեղճ գերե՛ Ասկի աղջիկը ձուկ — թագաւորի:

Խեղճ սփի ձկնիկ. ինչպէս է խնդրում, Մարդկային լեզուով ծերին ազաչում. «Թող ինձ, թող, ծերուկ, թող ինձ անվատնդ, «Քեզ կրվճարեմ թանկագին փրկանք. «Ինչ սիրադ ուզի, ինչ որ կամենաս, «Ուզիզն եմ ասում, ինչնից կըստանաս»:

Վախեցաւ ծերը, մնաց զարմացած. Նա այնքան տարի ձկնորս էր եղած,

Բայց ձկան մասին երբէք չէր լսել,
Թէ նա մարդու պէս կարող է խօսել:

— Գնա՛, Տէր ընդ քեզ, — ասաց ծերունին, —
«Ինչ չէ հարկաւոր փրկանք թանկագին.
«Գնա՛ քեզ համար դու ծիրանի ծով
«Ու այնտեղ ապրիր ազատ, ապահով»:

2.

Այս գէպից յետոյ ծերը տուն դարձաւ,
Պատմեց պատուին, թէ ինչ բան տեսաւ.
— Այսօր ես ծովից, գիտես ինչ, ա՛ կնիկ,
«Բռնեցի լանկարծ մի սակի ձկնիկ.
«Ոսկի եմ տուամ, և ո՛չ քո գիտցած,
«Այսպիսի հրաշք ոչով չի տեսած:
«Նա խօսել գիտէր ուղիղ մեր լեզուով,
«Աղաչանք արաւ, որ լեռ ձգեմ ծով.
— Թող, ասաց, խնդրեմ, թող ինչ անվտանգ,
«Քեզ կրվճարեմ թանկագին փրկանք»:
«Բայց ես ո՛չ մի բան չպահանջեցի,
«Ոչինչ չեմ ուզում, գնա՛, ասացի,
«Գնա՛ քեզ համար դու ծիրանի ծով,
«Ու այնտեղ ապրիր ազատ, ապահով»...

Պատաւը երբ որ այս բանը լսեց,
Խեղճ ալևորին շատ լանդիմանեց,
Թէ ինչո՞ւ ձկնից փրկանք չի ուզել
Ու այնպէս ձրի լեռ ծովն է ձգել:

— Ա՛յ լիմար անմիտ, — հալհուկեց ծերին, —
«Գոնէ կասէիր դու սակի ձկին՝
«Մի նոր տաշտակ տուր, տանեմ իմ կնկան,
«Մերը կտորած է, էլ չէ պէտքական»...

Գարձաւ ծերունին, ծովի ափ գնաց.
(Տեսաւ նա ծովը մեղմիկ ծածանուած).
Ըսկսեց կանչել սակի ձկնիկին.

Զուկը լողալով մօտեցաւ ծերին.
— Ի՞նչ ես կամենում, ծերունի, — հարցրեց:
Ծերը գլուխ տուաւ ու պատասխանեց.
— Ողորմած լինիս, թագուհի-ձկնիկ,
«Ինչ նախատում է իմ պատաւ կնիկ,
«Հանգիստ չի թողնում խեղճ ալևորիս,
«Վրաս մրթմրթում, ուշունց է տալիս.
«Մի նոր տաշտակ է հարկաւոր իրան.
«Մերը կտորած է, էլ չէ պէտքական»...

Ոսկի ձկնիկը ծերունուն խղճաց.
— Գնա՛, Տէր ընդ քեզ, մի տխրել, — ասաց. —
«Թող քո պատաւը շատ չնեղանայ,
«Այսօր նա մի նոր տաշտակ կունենայ»:

3.

Յետ դարձաւ ծերը գէպի իւր տնակ,
Տեսաւ կնկաց մօտ մի սիրուն տաշտակ.
Բայց կինը դո՛հ չէր. նա այս անգամ էլ
Ըսկսեց ծերին սաստիկ նախատել.
— Գնացիր, անխելք, տաշտակ ուզեցիր.
«Ինչո՞ւ մի ուրիշ բան չխնդրեցիր.
«Յետ գնա՛ շուտով, անմիտ անասուն,
«Գլուխ տուր նրան և ուզիր մէկ տուն»...

Ծերունին դարձաւ, ծովի ափ գնաց.
(Այս անգամ տեսաւ ծովը պղտորած).
Ըսկսեց կանչել սակի ձկնիկին.
Զուկը լողալով մօտեցաւ ծերին.

— Ի՞նչ ես կամենում, ծերունի, — հարցրեց:
Ծերը գլուխ տուաւ ու պատասխանեց.
— Ողորմած լինիս, թագուհի-ձկնիկ,
«Ինչ շատ նախատեց իմ պատաւ կնիկ.
«Խեղճ ալևորիս հանգիստ չի թողնում,
«Հիմա էլ կատղել՝ մէկ տուն է ուզում»...

Ոսկի ձկնիկը ծերունուն խղճաց.
 — Գնա՛, Տէր ընդ քեզ, մի տխրիլ, — ասաց. —
 «Թող լինի այնպէս, ինչպէս կամենաք,
 «Գուք ձեր ցանկացած տունն էլ կունենաք»:

Ծերը լետ դարձաւ կրկին զէպի տուն,
 էլ նա չգտաւ իւր հին գետնատուն.
 Մի նոր տուն տեսաւ լուսամուտներով,
 Կտուրից հանած ծիահաններով.
 Պատ ու վառարան մաքուր սուադոմ,
 Կրով ու կաւճով սպիտակացրած.
 Վարպեաի տաշած կաղնի տախտակից
 Մեծ դուռն էր կախած լայն բակի կողմից:

Պատուհանի տակ կինն սևած նստել.
 Իւր չարութիւնից սևաւմ է տրաքել.
 Ի՛նչ անէ՞ծք ասես աշխարքիս տակին՝
 Բոլորն էլ թափեց խեղճ մարդի գլխին.
 Վերջը՝ երբ փոքր ինչ բարկութիւնն իջու,
 Մուտքը կախած՝ ծերունուն դարձաւ.
 — Սնչնորք ծերու՛, տնակ սեղեցիլ,
 «Երեւի քո մէջ մեծ բան կարծեցիլ.
 «Յետ դարձիլ, անխելք, լետ դարձիլ, գնա՛,
 «Ոսկի ձկնիկին իմ կողմից ասա՛,
 «Որ էլ չեմ ուզում մնալ գեղջուկ կին,
 «Ուզում եմ լինել գերագնիւ տիկին»:

Ծերունին դարձեալ ծովի ափ գնաց.
 (Այս անգամ տեսաւ ծովը վրդովուած).
 Ընդտեց կանչել ոսկի ձկնիկին.
 Զուկը լողալով մօտեցաւ ծերին.
 — Ի՛նչ ես կամենում, ծերուկ, — հարցրեց.
 Ծերը գլուխ տուաւ ու պատասխանեց.
 «Ողորմած լինիս, թագուհի-ձկնիկ,

«Հանգիստ չի տալիս ինձ իմ չար կնիկ.
 «Էլ չի կամենում մնալ գեղջուկ կին,
 «Ուզում է լինել գերագնիւ տիկին:
 «Զգիտեմ՝ գլուխն ի՛նչ քամի մտաւ,
 «Որ գեղջիւթիւնից լանկարծ ձանձրացաւ»:

Ոսկի ձկնիկը ծերունուն խղճաց.
 — Գնա՛, Տէր ընդ քեզ, մի տխրիլ, — ասաց.
 «Թող քո պառաւը հէնց այսօրուանից
 «Սգատ համարուի իւր գեղջիւթիւնից»:

Յետ դարձաւ ծերը և ի՛նչ է տեսնում.
 (Կարծեց՝ ցնորք է աչքին երևում).
 Մի տուն հոյակապ վերնասրահում
 Պառաւն է կանգնած՝ ինչպէս նոր խանում,
 Հագին սամուրէ բաճկոնակ սիրուն,
 Գլխին գիսակէ չարդաթ գոյնզգոյն.
 Վիզը գարգարած մարգարիտներով,
 Մատներին մատնիք, անգին քարերով.
 Մաշիկներն ինչպէս կառ-կարմիր սրգան,
 Միւս հագուստներն էլ մետաքս պատուական,
 Ծառաներ ունի միքանի տանեակ,
 Բոլորն էլ իրան հլու հպատակ:

Վարդին որ տեսաւ՝ պառաւը կատրեց,
 Խեղճ ծառաներին ճեծել սկսեց.
 (Երեւի սեղեց ցոյց տալ իւր մարդին,
 Որ այժմ ինքն է գերագնիւ տիկին).
 Հայհոյանք թափեց ամենքի վրայ,
 Տեղի-անտեղի քօթկեց անխնայ.
 Մէկի մազերից բռնեց, քաշքշեց,
 Միւսին էլ մի լաւ ապտակներ գարկեց:

Ծերը մօտեցաւ դող-դող քայլերով,
 Ասաց պառաւին խոր գլուխ տալով.
 — Բարով գերագնիւ խանում-խաթունիս.
 «Հիմա խօմ գո՛հ ես, հանգիստ կըլինիս»:

Պառաւ տիկինը այնպէս բղաւեց,
 Որ խեղճ ծերունու լեզին պատաստեց.
 Նրան հրամայեց, որ խփոյն գնայ,
 Գոմն աւլէ, քերէ ու այնտեղ մնայ:

5.

Մէկ երկու շաբաթ հազիւ անցկացաւ,
 Պատաւ խանուէր նորից կատարեցաւ.
 — Շուտ կանես, կերթաս, — ասում է մարդին, —
 «Ու իմ կողմանէ կասես ձկնիկին,
 «Որ էլ չեմ ուզում տիկնութիւն անել,
 «Ուզում եմ ազատ թագուհի լինել»:

Այս խօսքի վրայ ծերունին սուկոց
 Եւ աղաչելով պառաւին ասաց.
 — Գժուէր ես, ա՛ կնիկ, ես չեմ հասկանում.
 «Արդեօք դու գիտես, ինչ ես ցանկանում.
 «Մէկ նայիր վրադ, շէնք ու շնորհքիդ,
 «Լըրըբան լեզուիդ, ծուռումուռ քայլքիդ.
 «Ախր ինչ ունիս թագուհու վայել,
 «Որ խելքիդ այդպէս քամի է փչել:
 «Արի, լսի՛ր ինձ, մի անիւր այդպէս,
 «Ամբողջ աշխարհին կը ծիծաղեցնես»...:

Ել չհամբերեց մեր պառաւ տատը,
 Որ վերջացնէր մարդն իւր խրատը.
 Նա այնպէս գոռաց, այնպէս սրտաց,
 Որ ամբողջ տունը հիմնովին թնդաց.
 — Ի՞նչպէս թէ այդպէս, լանդուզն ըստահակ, —
 Գոչեց ու զարկեց մի ուժգին ապտակ.
 «Համարձակում ես, դահիկ անդէտ,
 «Վիճել ինձ նման ազնիւ տիկնոջ հետ.
 «Քեզ հրամայում եմ պատուաւոր խօսքով,
 «Որ խփոյն գնաս քո յօժար կամքով.
 «Եթէ ս՛չ՝ ահա ժողովուած կշտիդ,
 «Սրանք կը տանեն, խփելով վզիդ»:

Ծերունին դարձեալ ծովի ափ գնաց.
 (Այս անգամ տեսաւ ծովը սևացած).
 Ըստեց կանչել ոսկի ձկնիկին.

Զուկը լողալով՝ մօտեցաւ ծերին.
 — Ի՞նչ ես կամենում, ծերուկ, — հարցրեց.
 Ծերը գլուխ տուաւ ու պատասխանեց.
 — Ողորմած լինիս, թագուհի-ձկնիկ,
 «Ելի է կուռւմ իմ պառաւ կնիկ.
 «Ներքի ինձ, խնդրեմ, ես ամաչում եմ,
 «Որ չար պառաւիս նոր ուզածն ասեմ.
 «Քայց որ ջուրն ընկնեմ, հանգիստ չի թողնում.
 «Կրակն է ձգել, այրում, խորովում.
 «Գնա՛, ասում է, — ա՛խ, նզովեալ կին, —
 «Շուտ գնա՛, ասա՛ ոսկի ձկնիկին,
 «Որ էլ չեմ ուզում տիկնութիւն անել,
 «Ուզում եմ ազատ թագուհի լինել»...:

Ոսկի ձկնիկը ծերունուն խղճաց.
 — Գնա՛, Տէր ընդ քեզ, մի տխրիւ, — ասաց.
 «Թող քո պառաւի ուզածը լինի,
 «Թող գնայ, դառնայ ազատ թագուհի»:

6.

Ո՛վ կարէ պատմել, թէ ծերն ինչ տեսաւ,
 Երբ ձկան մօտից տուն վերագարձաւ.
 Ել ինչ տուն, ինչ բան... դու սրբայական
 Ապարանք ասա՛ կամ հսկայական
 Մեծ-մեծ պալատներ՝ շարիշար կանգնած,
 Բարձր բուրգերով չորս կողմը պատած,
 Շքեղ դահլիճներ, անթիւ սենեակներ,
 Մարգ կըշքողուէր, եթէ մէջն ընկնէր:
 Ծերը բարձրացաւ մարմար սանդուխքով,
 Մի գահիճ մտաւ խիստ պատկառանքով.
 Առջիւր բացուեց մի նոր տեսարան,
 Երբ այնտեղ գտաւ իւր պառաւ կնիկան,

Նա հիմա ազատ թագուհի դառած՝
 Առօք ու փռօք ճաշի է նստած.
 Մեծ-մեծ իշխաններ, խաներ ու բեգեր,
 Ոտի են կանգնած՝ որդէս ծառաներ,
 Թագուհու համար զինի են ածուծ
 Եւ ահուգողով աչք-ունքին նայում.
 Եւ մքում կանգնել են ահեղ զինուորներ,
 Ուսերին բռնած կացնաձև սերեր.
 Մենակ պառաւն էր սեղանին բաղմեղ.
 Ո՞վ կըլանդգնէր նրա հետ նստել.
 Բայց կերակուրներն այնքան շատ էին,
 Որ հարիւր հոգի կըկշտացնէին.
 Եւ քանի տեսակ անձանօթ բաներ,
 Ինչ անուշեղէն, ինչ տապականեր...
 Պառաւն ուտում էր մեծ ակորճակով
 Ու զինին դարտկում լիքը բաժակով.
 Վերջն էլ մեղրահաց կերաւ բաւական,
 Որ քաղցրացնէ շրթունք ու բերան:

Ծերն այս տեսներով՝ մնաց շփոթուած,
 Ընկաւ պառաւի ստներն ու տոաց.
 — Բարով քեզ, բարով, ահեղ թագուհի,
 «Բո մեծութիւնը յաւիտեան լինի»:
 Այս խօսքից յետոյ կամաց շշնջեց
 Ու փսփսալով պառաւին հարցրեց.
 — Հիմա որ բաղդի վերին ծայրումն ես,
 «Խօս բաւական ես, ա՛ կնիկ, ինչ կասես»:

Թագուհի դառած պառաւն այս անգամ
 Մարդի երեսին չնայեց անգամ.
 Հրաման մոմօաց նա քթի տակին,
 Որ դուրս վանգեն մեր անկոչ հիւրին:
 Հէնց որ լսուեցաւ թագուհու հրաման,
 Հնազանդ երևալ ամենքն ուղեցան,
 Մեծ-մեծ իշխաններ, խաներ ու բեգեր:

Ինչպէս որսորդի արնախում շներ,
 Խփելով ձերի շինքակոթին,
 Եքեղ դահլիճից դուրս վանգեցին.
 Եւ մքումը կանգնած պահապաններն էլ
 Իրանց կացիններն էին պատրաստել.
 Վրայ վազեցին ամենքը մէկէն,
 Ու քիչ մնաց, որ խեղճին խողխողեն:

Ինչպէս որ եղաւ՝ մի կերպ դուրս պրծաւ,
 Գուրան էլ ամբոխի ծաղրի տակն ընկաւ,
 Որ կարծես նրան լինէր սպասում
 Անձրեի տակին, ցեխոտ փողոցում:
 — Ա՛յ լի է լաւ արին, ձերուկ դու անգէտ,
 «Ո՛ւմ հետ ես մեկնում անձուսնի ստներդ.
 «Թող այս քեզ համար լինի լաւ խրատ,
 «Որ էլ չցանես մտնր կտաւատ»:

7.

Այս դէպքից յետոյ շատ օրեր չանցան,
 Պառաւի այժերն էլի մօտ եկան.
 Ուղարկում է նա իւր իշխաններին,
 Որ գանեն, բերեն արտաքսուած ձերին:
 Եկաւ ձերունին: Պառաւն սկսեց.
 — Գու պէտք է գնաս ձկան մօտ, — ասեց.
 «Կերթաս, խոր գլուխ կըտաս դու նրան
 «Ու իմ փափազը կըլայտնես իրան.
 «Կասես՝ չեմ ուզում մնալ թագուհի,
 «Ուզում եմ լինել ծովի տիրուհի.
 «Ուզում եմ Ովկեան ծովումը կենալ,
 «Ոսկի ձկնիկին ծառայ ունենալ,
 «Որ իմ հրամանին միշտ պատրաստ լինի.
 «Եւ ինչ ուզենամ, իսկոյն կատարի»:

Պառաւին լսեց ձերը լաւ ու մունջ,
 Առանց լայանելու որ և է տրտունջ:
 Ծերունին գարձեալ ծովի օփ գնաց.

(Այս անգամ ծովը խիստ էր փոթորկուած. Քրփրած ալիքներ սարեր դառնալով, Իրար են զարկուած ահեղ գոռալով).
 Ողբաձայն կանչեց սոկի ձկնիկին.
 Զուկը լողալով՝ մօտեցաւ ծերին.
 — Ի՞նչ ես կամենում, ծերսուկ, — հարցրեց.

Ծերը գլուխ տուաւ ու պատասխանեց.
 — Ողորմած լինիս, թագուհի-ձկնիկ.
 «Իսպառ զժուել է իմ պատաւ կնիկ.
 «Ի՞նչ անեմ արդեօք այդ նգովեալին,
 «Մինչև երբ տանչուեմ քաւթառի ձեռին.
 «Էլ չի կամենում թագուհի լինել,
 «Այ տես անիծածն ինչ է միտք արել.
 «Իշխել է ուզում բոլոր ջրերին
 «Եւ իշխանուհի դառնալ ծովալին.
 «Ուզում է Ովկեան ծովումը կենալ,
 «Ոսկի ձկանդ ծառայ ունենալ,
 «Որ իւր հրամանին միշտ պատրաստ կենաս,
 «Եւ ինչ ուզենալ, շուտ կատարում տաս»...
 Ոսկի ձկնիկը լսւո ու մունջ լսեց,
 Բայց էլ ծերունուն չպատասխանեց.
 Ջրի երեսին շրմփաց պոչով
 Ու անցաւ, գնաց դէպի խորին ծով...
 Ետտ մնաց ծերը և շատ նայեցաւ,
 Բայց սոկի ձկնիկն էլ չերեւեցաւ.
 Կարձաւ գլխակոր, որ յայտնէ կնկան,
 Թէ ինչ փորձանքի մէջ ձգեց իրան:
 Եւ գնաց տեսաւ... (բայց ինչ տեսնի լաւ,
 Որ արդար լինի և ոչ անիրաւ),
 Հին խուզի շէմքում պտտաւը նստած,
 Կտորած տաշտակը առաջին ընկած...

Յ Ա Ն Կ

№ №	Երես.
1. Ծոյլ աշակերտը. [Թարգ. Յ. Ա.	3
2. Տխուր կրեխալ. Գամառ-Քաթիպա	—
3. Զանաւեր մանուկը. փոխադր.	5
4. Հրաւէր	6
5. Հայրը և սրդիքը. [Թարգ. Յ. Ա.	7
6. Գիւղի զրապէտը	—
7. Եղբայրները. Լ. Տօլստոյ	8
8. Որբի պահանջը. Մ. Մամիլոնեան	9
9. Վատ ընկեր. [Թարգ. Յ. Ա.	—
10. Գիր. Ա. Ժատուրեան	10
11. Որդիական սէր. [Թարգ. Յ. Ա.	—
12. Օրօրոցի երգ. Գամառ-Քաթիպա	12
13. Հրաշալի խոտ.	13
14. Գապը և թունիկը. Գրիմ	—
15. Մեծեր և փոքրեր. [Թարգ. Յ. Ա.	14
16. Ըունն ու կատուն. Յովհ. Թումանեան	16
17. Ծիծեռնակներն ու ճնճողուկը. [Թարգ. Յ. Ա.	17
18. Ծիծեռնակի յիշողութիւնը. Ղ. Աղայեան	18
19. Աբիւծը և մուկը. Լ. Տօլստոյ	19
20. Մուկն ու կատուն. Պ. Արովեան	20
21. Որսորդն ու կարաւը. «Աղբիւր»-ից	21
22. Թութակն ու սոխակը. Ղ. Աղայեան	—
23. Գերի թութակ. Բաֆֆի	22
24. Զի [Թարգ. Յ. Ա.	23
25. Զին և էշը. [Թարգ. Յ. Ա.	—
26. Կով. [Թարգ. Յ. Ա.	24
27. Կթիկ և հարկի	25
28. Կթու կով. [Թարգ. Յ. Ա.	—

29.	Գառը գայլի մորթով. Կրիլով	26
30	Ագռաւ. փոխ. Կրիլովից	27
31	Փիղ. 1. Տօլստոյ	—
32.	Փիղ և քոթոթ. Կրիլով	28
33.	Ոչխարներն ու գայլերը. թարգ. Յ. Ա.	29
34.	Պառան ու գայլը. թարգ Յ. Ա.	30
35.	Երազիլ Պ. Պոռչեան	—
36.	Պանգուխտ պատանու երգը Դոդոխեան	32
37.	Գայլը և շունը. թարգ. Յ. Ա.	33
38.	Լուսնահաշ Ղ. Աղայեան	34
39	Գայլ և սկիւռ. փոխադր.	—
40.	Պահպանեցէր ձեր բարեկամներին. թարգ. Յ. Ա.	35
41.	Մեղուն և արջը. Կ. Մելիք-Շահնազարեան	36
42.	Միջանների կերպարանափոխութիւնը. թարգ. Յ. Ա.	37
43.	Մեղուն և արծիւը. թարգ. Յ. Ա.	—
44.	Սարգն ու շերամը. փոխ. Ղ. Աղայեան	39
45.	Մարդը և օձը. թարգ. Յ. Ա.	—
46.	Պարտէգ. թարգ. Յ. Ա.	42
47.	Բոստանչի. Գամիստ-Բաթիպա	—
48.	Պարտիզպանն ու իւր սրբիքը. փոխ. Յ. Ա.	43
49.	Ծառիկ Սրինգ	44
50.	Ծառերի վէճը. թարգ. Յ. Ա.	—
51.	Ծառերն ու կացինը. Խ. Արովեան	45
52.	Երկու խնձորների. թարգ. Յ. Ա.	—
53	Խոզը կապի ծառի տակ. Կրիլով	47
54.	Աշխատասիրութիւն. թարգ. Բ. Սերովրեան	48
55.	Անտառը և առուակը. թարգ. Յ. Ա.	49
56.	Առուակ. Զօկ	50
57.	Զրի ճանապարհորդութիւնը. Ուշինսկի	51
58.	Ագրիւր. Ս. Տէր-Մելիք	53
59.	Օգ և քամի. թարգ. Յ. Ա.	54
60.	Բարի գործ Յովհ. Թումանեան	55
61.	Քամին և արևը. թարգ. Յ. Ա.	56
62.	Երև. Ղ. Աղայեան	—

63.	Կրակ. թարգ. Յ. Ա.	57
64.	Դարբին Կ. Մելիք-Շահնազարեան	58
65.	Երկու խոփ	59
66.	Երկու քայր. Գամիստ-Բաթիպա	—
67.	Զին.	63
68.	Զմեւր. փոխ. Յ. Ա.	—
69.	Զմեւ. Ղ. Աղայեան	64
70.	Կենդանիների բնակարանները ձմեւ ժամանակ. թարգ. Յ. Ա.	65
71.	Ագրատութիւն. թարգ. Յ. Ա.	66
72.	Թռչուն. Բարկաս	67
73.	Գարնան սկզբին. Տուրզենեւ	68
74.	Հրաւեր գարնան. Գամիստ-Բաթիպա	69
75.	Գարնանը. փոխ. Յ. Ա.	—
76.	Հասոյի երգը. Բաթիպա	70
77.	Ագրիլ. Պ. Պոռչեան	71
78.	Հատիկ. Յ. Յովհաննիսեան	72
79.	Մայիսուայ առաւօտը. փոխ.	73
80.	Ըմառ	—
81.	Ըմառը. թարգ. Յ. Ա.	75
82.	Ընձրի կաթիլ. Ա. Ճատուրեան	—
83.	Երաշտ և տնձրի. Ուշինսկի	76
84.	Հունձ	—
85.	Յոտարի օգնութիւնը. թարգ. Յ. Ա.	78
86.	Եշուն. Գամիստ-Բաթիպա	79
87.	Աշնանը. փոխ. Յ. Ա.	—
88.	Զհնձած արտ	81
	Ոսկի ձկնիկ. ազատ թարգ. Ղ. Աղայեանի	—

§§	1, 2, 3, 4	6
»	5, 6, 7	8
»	8, 9, 10, 11	10
»	12, 13, 14	17

§§ 15, 16, 17, 18	20
» 19, 20, 21	23
» 22, 23, 24	26
» 25, 26, 27	29
» 28, 29, 30	32
» 31, 32, 33	33
» 34, 35, 36	35
» 37, 38, 39	43
» 40, 41, 42	47
» 43, 44, 45	50
» 46, 47	55
» 48, 49, 50, 51	57
» 52, 53, 54	61
» 55, 56, 57	65
» 58, 59, 60, 61	68
» 62, 63, 64	71
» 65, 66, 67	74
» 68, 69, 70, 71	77
» 72, 73, 74, 75	80

471
8042

207

«Ազգային գրադարան»

NL0242024

